

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

ORGAAN DER VEREENIGING

OOST EN WEST

„Het Koloniaal belang is een algemeen Nederlandsch belang“.

Opgericht door Kolonel G. E. V. L. van Zuylen, 21 Maart 1900.

KANTOREN:

HOOFDBESTUUR HEULSTRAAT 17, DEN HAAG.
INLICHTINGDIENST TELEFOON 4519.

ADMINISTRATIE VAN HET „KOLONIAAL WEEKBLAD“
HEULSTRAAT 17, DEN HAAG, TEL. 4519.

MEDEDEELINGEN of INGEZONDEN STUKKEN moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie“, en ingezonden aan de Presidente: HEERENGRACHT 7, DEN HAAG.

Voor Administratie en Verandering van Woonplaats wende men zich tot den Administrateur: HEULSTRAAT 17, Tel. 4519.
Voor Advertentiën tot de DRUKKERIJ TEN HAGEN, NOBELSTRAAT 20, Telefoon intercomm. 2793, beiden DEN HAAG.

Venduhuis „DIE HAGHE“ Dagelijks gelegenheid tot inbreng van goederen ter publieke veiling. Men betaalt **4 pCt** van de opbrengst der verkochte goederen. De Directie: H. KRUK.

SCHEVENINGSCH VEER 21 - TELEFOON 6153 - DEN HAAG

INHOUD: Oproep. — Javaansche Kunstavond. — Informatie-Bureau van den Vrouwenraad van Ned.-Indië. — Commissie voor West-Indië van de Vereeniging „Oost en West“. — Kruis en Halve Maan. — Uit de Oost-Ind. Mail. — Stemmen uit de Eur. Pers in Ned.-Indië. — Suriname. — Curaçao. — Wat de Inlander zegt. — Wat de Chinees vertelt. — Van Vreemde Koloniën en Verre Landen. — Oost- en West-Ind. Lit.-Overzicht. — Leestafel. — Meded.

Oproep.

Personen, genegen les te geven in de hieronder genoemde vakken worden uitgenoodigd zich op te geven bij den secretaris van het Hoofdbestuur, Heulstraat 17, Den Haag. Hunne namen worden dan opgenomen in de daarvoor bestemde rubriek op blz. 11 van het *Koloniaal Weekblad*.

- De Islam en zijne beteekenis voor Ned.-Indië;
- Staatsinstellingen van Ned.-Indië;
- Het Ned.-Ind. Strafrecht;
- De Ned.-Ind. Strafvordering.

Javaansche Kunstavond,

10 Januari 1919 te Amsterdam in den „Stadsschouwburg“.

- Prijzen der plaatsen:
- Stalles, Faut. de Balcon en Koningsloge / 5.— (Uitverkocht).
 - Parket, Bovenloges en Benedenloges / 4.—
 - Parterre / 3.—
 - 1ste Gaanderij en 1ste Amphitheatre / 2.—
 - 2de Gaanderij en 2de Amphitheatre / 1.—

Plaatsen te verkrijgen bij den Penningmeester, Joh. Vermeerstraat 23, Amsterdam.

Informatie-Bureau van den Vrouwenraad van Nederl.-Indië.

Door den *Vrouwenraad van Nederl.-Indië* is te Batavia een *Informatie-Bureau* ingesteld, waar in Indië aankomende vrouwen alle gewenschte inlichtingen kunnen ontvangen.

Hiermede is in een groote leemte voorzien, wat de te Batavia aankomende vrouwen betreft. Voor de mannen bestaat — voor zoover ons bekend is — een dergelijk bureau nog niet en ook in andere havenplaatsen, als Padang, Semarang en Soerabaja missen wij nog een dergelijke instelling.

Wij hebben ons thans tot het Bestuur van de Vereeniging tot Bevordering van het Vreemdelingen-

verkeer te Batavia gericht, met het verzoek om deze aangelegenheid ter hand te nemen, en, zoo mogelijk, op iedere havenplaats naar de aankomende booten een vertegenwoordiger te zenden, die al dadelijk aan de z.g. baren hulp en raad zal kunnen bieden.

Commissie voor West-Indië van de Vereeniging „Oost en West“.

In den namiddag van den 18den dezer had een vergadering plaats van onze *West-Indische Commissie*, ten einde met haar medelid, *J. S. C. Kasteleya*, voor de aanvaarding zijner commissie-reis naar Suriname, die op 24 December was gesteld, nog een bespreking te houden over West-Indische belangen. De wd. Voorzitter, de Oud-Minister *W. J. Cohen Stuart*, besloot die vergadering met den heer *Kasteleya* een voorspoedige reis toe te wenschen, en veel succes bij de volbrenging van zijn eervolle opdracht, waarbij het hem met zijn practischen blik en rijke ervaring moge gelukken, de middelen te kunnen aanwijzen voor den weder-opbloei van de kolonie Suriname.

De heer *Kasteleya* zal naar Suriname de zeker welkome mededeeling kunnen overbrengen van de oprichting te Amsterdam, op initiatief van den heer *O. Kamerlingh Onnes* van een *Kamer voor Handelsinlichtingen voor West-Indië*. De oud-Gouverneur, *W. D. H. Baron van Asbeck*, aanvaardde daarvan het voorzitterschap en de Vereeniging „Oost en West“ zal zich in het bestuur der Kamer doen vertegenwoordigen.

Kruis en Halve Maan.

In de *Memorie van Antwoord* op het 1e hoofdstuk der Staatsbegroting kan men als antwoord op de door „sommige leden“ geuite vrees, door de woorden, dat zij „de erkenning der hooge beteekenis van den zendingarbeid“ in de Troonrede niet boven bedenking verheven achten, daar deze tot eene „antithese“ in Ned.-Indië zoude kunnen leiden; lezen het navolgende:

„Verstaat men aldus naar hare bedoeling die zinsnede, dan zal moeten worden toegegeven, dat er inderdaad voor andersdenkenden geen gegronde reden kan zijn, om daaraan eenigen aanstoot te nemen. Uit den aard der zaak wenscht de Regeering zelve datgene te verwijderen, wat tot verscherping van de godsdienstige tegenstellingen in Ned.-Indië aanleiding zou kunnen geven.“

Is hierdoor het laatste woord in dezen gesproken? Naar het ons voorkomt, volstrekt niet; het getuigt juist van een even gegrond als wijs pessimisme, om bij voorbaat aan te nemen, dat zulk een Koninklijk woord wel aanstoot zal kunnen geven; daarmede moet

men als eisch van rationeele koloniale politiek wel degelijk rekening houden, dat mag o.i. niet onderschat worden, temeer waar immers de volgende zin terecht spreekt van reeds bestaande „godsdienstige tegenstellingen“, die reeds zekere „scherpte“ schijnen te hebben, dermate, dat men die niet grooter wenscht te maken, noch verscherpen.

Waar we toch reeds in vele en zeer moeilijke koloniale vraagstukken zijn geraakt, was uiterste behoedzaamheid op het gladde ijs van godsdienstige politiek dan toch stellig geboden geweest en deze waardeering van den zendingarbeid had o.i. althans op die plaats niet uitgesproken moeten zijn. Of de zendingcorporaties over dit troonredige koekoeksei zoo verheugd zijn, betwijfelen wij sterk.

Ook dr. *Colenbrander* sprak op 11 December bij de aanvaarding van het hoogleeraarsambt over dit onderwerp en dat kon ook niet anders, want hij is belast behalve met het geven van onderwijs in de geschiedenis van Indië, ook in dat van „in de historie en methode van de zending.“ Volgens de *N. R. Ct.* avondbl. van 11-12 zegt hij:

„Maar de overweldigende meerderheid der bevolking van Nederl.-Indië bestaat uit geïslamiseerden, die in een geheel anderen toestand dan de „Toradja's“ verkeeren. Voor die meerderheid vertegenwoordigt vooralsnog de Islam „de nationaliteit“: „de haar met toenemenden drang aangeboden Kerstening wijst zij met beslistheid af. Volhardt zij in die afwijzing — en teekenen, dat het anders zijn „zou, weet spreker waarlijk nog niet te ontdekken — „dan wordt de groote vraag dus deze: is geestelijke „associatie mogelijk tusschen Kruis en Halve Maan? „De Nederl.-Indische Halve Maan is van een zeer „bijzonder karakter, waarvan het Ned.-Indische „kruis ten plicht heeft, nauwgezette studie te maken. „Of die haar in staat zullen stellen de over het geheel „zoo droevig mislukte bekeeringspoging met bete- „ren uitslag te hervatten, zal de toekomst moeten „leeren.“

Dit zijn de woorden, niet uit eene troon-, maar uit eene kathederrrede, waaraan men toch wel deskundigheid en overdacht moet toekennen. Zij loochent wel niet de mogelijkheid van associatie, maar trekt die o.i. zeer terecht, in twijfel. Zeer juist achten wij de opmerking — al is ze geene eigen vondst, geen oorspronkelijke uiting van dezen hoogleeraar — dat bij aan het begrip „Islam“ ook verbonden acht dat van „nationaliteit“, juist van indonesisch nationalisme. Onwillekeurig door deze, met overtuiging door anderen, wordt door de Inlanders in de zending een gezagsinstrument gezien, een stuk van het Westersche overheerschingsbeginsel; al moge dit als onjuist door ons gekwalificeerd en zelfs veroordeeld worden; maar ook in deze heeft de practische politiek o.i. bij uitsluiting zich te houden aan, uit te gaan van wat in de hoofden en harten daar ginds feitelijk omgaat en niet aan wat wij geheel ten onrechte meenen, dat daar gaande is. Wij hebben te maken met de werkelijkheid, niet met filmen, aan die ijdelheden is geen touw vast te knoopen.

Zooals men ziet, wordt er aldus de zaak alles behalve gemakkelijker en eenvoudiger door. Integendeel. Zeer leerrijk is in verband hiermede wat *Snouck Hurgronje* in zijn „*Nederland en de Islam*“ (1915)

CORN. VAN DER SLUIJS

BINNENHUISARCHITECTUUR, MEUBELS, STOFFEN, ENZ.

ALLEEN NOORDEINDE 162A.

TEL. 4782.

DEN HAAG.

zegt op bl. 8, 14, 15, 16, 19, 20, 22, 23, 25, 53, 54, 72, 73, 74, 75, 76, 77, in het uitmuntende vierde Hoofdstuk „Nederland en zijne Mohamedanen”, daaruit speciaal 84, 85 en vooral 99 bovenaan. Zekere bevestiging vindt Colenbrander's juiste bewering in 'het thans verschenen werk van M. Lindenborn, Zending-director der N.Z.V.M., bl. 141:)

„De naam *Sarikat Islam* zal ons in dit opzicht „niet op een dwaalspoor leiden, als wij hem met „Dr. Adriani vertalen als „Inlandsche Vereeniging.” En wij karakteriseeren de S. I. 't „best, als wij haar noemen eene uiting van nationale ontwakning, zich openbarend op het terrein van maatschappij en politiek en steun zoekend in den godsdienst. Al zou haar werk door „de verlevendiging van het Mohammedaansche „besef niet gemakkelijker worden, toch heeft de „zending zich over deze nationale ontwakning te „verheugen, want een slapend volk is geen be- „geerlijk zendingsobject.”

Verder worden er Snouck Hurgronje's interessante woorden uit de jubileumgave van het Indologenblad 1816—1916 aangehaald.

Het doet aangenaam aan en getuigt van juist en wijs inzicht, dat Lindenborn nergens ook maar iets uit, dat zou kunnen doen denken of zweemt naar, wat men zou kunnen noemen patronaat of protectoraat der zending door de regeering, hoe middellijk of gering ook.

Van belang is o.a. ook het voorkomende op bl. 167:

„Maar 't voornaamste is, dat wij de Moham- „medaansche wereld naderen met sympathie. „De kruistochtgedachte moet met wortel en tak „uitgeroeid worden. Op de verhouding tusschen „de beide godsdiensten rust de haat van twaalf „eeuwen”.

E. SCHMÜLLING.

Uit de O.-I. Mail.

Groote brand.

Op 25 Sept. j.l. brook brand uit te Batavia in het complex tusschen Kramat, Kwitang en Menteng.

66 Inlandsche huizen zijn in asch gelegd. De rookkolom was vanuit de benedenstad zichtbaar.

De brandweer was absoluut machteloos, daar er geen water was.

Er werden dadelijk geldinzamelingen gehouden, om de geteisterden bij te staan.

Van de Duitsche, thans Nederlandsche schepen.

Het personeel van de overgenomen Duitsche schepen van Sabang is einde Sept. j.l. te Medan gearriveerd.

De *Westmark*, de *New-Castle* en de *Gernis* zullen voortaan achtereenvolgens heeten: *Jacrata*, *Gaasterland* en *Noorderdijk*.

De *Gaasterland* gaat naar Batavia om te dokken, de beide andere naar Soerabaja. Bij het proefstoomen buiten de Sabangbaai bleek het, dat de machinerien nog goed werkten, doch de booten konden slechts 5½ tot 6½ mijl halen door den aangroei van de scheepshuid. Een deel der Duitsche bemanning zal naar Padang worden overgebracht.

Subsidie.

Door de vereeniging Roomsch-Katholieke Kweekschool te Moentilan (residentie Kedoe) wordt aldaar eene bijzondere Kweekschool voor onderwijzers onderhouden. Deze school zal een belangrijke uitbreiding ondergaan door het bijbouwen van verschillende kamers, zoowel voor Europeesche als voor de Inlandsche onderwijzers. Ter tegemoetkoming in de

*) In dank ontvingen wij van den uitgever „Boekhandel van den Zendingstudie-raad”, Nassau Zuilensteirstraat 25, den Haag, een exemplaar van dit keurig uitgevoerd werk, getiteld „Zendinglicht op den Islam”. De heer M. Lindenborn schrijft bij den aanhef:

„De Zendingstudieraad wilde een nieuw handboek uitgeven over den Islam, geschikt voor hen, die „Islam en Christendom” hadden bestudeerd. Eerst werd gedacht aan een vertaling van „The Vital Forces of Christianity and Islam”, doch hier- tegen rezen verschillende bezwaren. Toen werd mij gevraagd dit handboek te bewerken. Nu zal ik maar geen verontschuldigen maken, dat ik dit heb durven aannemen. Ik wil alleen zeggen, dat dit handboek volstrekt geen aanspraak maakt op wetenschappelijke waarde; ik heb dankbaar gebruik gemaakt van verschillende werken, doch steeds in het oog trachten te houden, dat dit boek werd geschreven voor degenen, die uit zending's- belangstelling den Islam wilden leeren kennen. Ik zal mij het meest verblijden, indien het iets bijdraagt tot vermeerdering der belangstelling in en liefde voor de Zending, onder de belijders van den Islam.”

Schrijver behandelt achtereenvolgens kort en bondig de hoofdstukken: I. Mohammed. II. Koran en Overlevering. III. Het Geloof. IV. De Wet (I. De scholen; de zuilen). V. de Wet (II. het recht). VI. De Mystiek. VII. De verbreiding van den Islam. VIII. De Islam in Ned.-Indië. IX. De Islam en de Cultuur. X. Mohammedanen-zending.

Wij bevelen belangstellenden ten zeerste de lezing aan van dit boek, dat voor den billijken prijs van f 1.75 in den handel is. Red.-Com.

kosten is door de Regeering aan de vereeniging eene subsidie van f 37046 verleend.

Gesloten voor mijnbouwkundige opsporingen.

Door de Nederlandsche Koloniale Petroleum-maatschappij waren 88 verzoeken ingediend om vergunning tot het doen van mijnbouwkundige opsporingen in terreinen, gelegen in de afdeeling West-Nieuw-Guinea der residentie Amboina. Al die verzoeken zijn echter afgewezen op grond van de overweging, dat de aangevraagde terreinen behooren tot een der gedeelten van de buitenbezittingen, waar de particuliere mijnbouw nog niet kan worden toegelaten. Thans wordt namelijk nog overwogen of aldaar gronden om redenen van algemeen belang moeten worden gesloten of gereserveerd moeten worden voor opsporingen van gouvernementwege.

De reis van den heer Lieftrinck.

Men schrijft hieromtrent uit Ambon aan het *Soer. Hbl.*:

Van Ternate is eergisteren hier aangekomen de heer Lieftrinck. Blijkbaar was het niet de bedoeling dat hij hier een algemeen onderzoek zou instellen, hoewel toch reeds een paar maanden van te voren zijn komst was aangekondigd.

Van de gelegenheid om zijn wenschen en grieven te uiten werd echter een ruim gebruik gemaakt. Tal van Ambonneezen stonden voor het kantoor waar de heer Lieftrinck met den assistent-resident, waarnemend resident, en den gewestelijken secretaris, de bezoekers afwachtte.

Naar ik tot nog toe vernam, waren de voornaamste dingen die ter sprake werden gebracht, de duurte hier op ons eiland, de scheiding hier van kerk en staat, wat voor Ambon van veel gewicht is, de open brief van *Ambon Vooruit* aan den Gouverneur-Generaal en de kwestie van een gemeenteraad.

Verder waren er velen, die persoonlijke of familiebelangen kwamen bespreken. Ook vond de heer Lieftrinck nog gelegenheid om met het hoofd van bestuur den nieuwen steiger te bezichtigen. Bij aankomst met de boot en in het hotel en ook nu weer bij het vertrek naar Java ontbraken de noodige Ambonsche fluitorkesten niet.

In het belang van het Inlandsch meisje.

Te Salatiga (residentie Semarang) is opgericht eene reeds rechtspersoonlijkheid erlangd hebbende vereeniging, genaamd Woro-Kanjo (het verheven meisje), welke zich ten doel stelt de bevordering van de geestelijke en stoffelijke belangen van de Inlandsche meisjes. Zij tracht dit doel te bereiken door aan die meisjes onderwijs te geven in vakken, welke nuttig kunnen zijn voor haar toekomstige samenleving en door andere, aan het doel bevorderlijke wettige middelen.

Ambachtsscholen voor Inlanders.

Bij gouvernementbesluit is bepaald, dat bij wijze van proef aan de ambachtsscholen met driejarigen leergang voor Inlanders te Batavia en te Soerabaja wordt verbonden een leergang voor opleiding tot chauffeur-werkman, terwijl ten behoeve van bedoelden leergang bij wijze van tijdelijken maatregel bij elke der genoemde scholen een vak-onderwijzer en een Inlandsch ambachtsonderwijzer worden in dienst gesteld.

Voorts is de Directeur van Landbouw, Nijverheid en Handel gemachtigd om voor elk der genoemde ambachtsscholen te beschikken over eene som van f 8000 voor den aankoop van leermiddelen voor den bij die scholen te openen leergang voor opleiding tot chauffeur-werkman.

Een nieuw Station te Soerabaja.

De *Nieuwe Soerab. Courant* verneemt, dat met den bouw van een nieuw station te Soerabaja Kotta het volgend jaar begonnen zal worden. Met de ophooging van het centraal rangeeremplacement te Sidotopo is reeds aangevangen. Het stationsgebouw zal aan de modernste eischen voldoen. Het spoorplan sluit in den aanleg van een tiental viaducten.

Volksraad.

Aan den door den Volksraad te kennen gegeven wensch om aan zijne leden het instellen van plaatselijke onderzoekingen van landswege gemakkelijk te maken, is in zoover tegemoet gekomen, dat bij een Regeeringsbesluit van 20 Sept. machtiging verleend is om aan Volksraadleden voor evengenoemd doel bij reizen met de Staatsspoor en tramwegen vervoer voor rekening van den lande toe te staan. Dat vervoer zal geschieden in de eerste klasse en op reisaanvragen.

Aangezien de eerste oplaag der handelingen en bijlagen van de eerste zitting van den Volksraad te gering is gebleken en aan een groot aantal aanvragen nog niet kon worden voldaan, zal een herdruk verschijnen.

Uit Medan.

Men meldt aan *De Javabode*, dat de Deli-spoorlijn van Pangkalan Branden naar Besitang, welke de Delispoor met de Atjehtram zal verbinden, vermoedelijk in Juli 1919 gereed zal komen. De noodige rails zullen in het begin der volgende maand arriveeren.

Te Medan vertoeft op het oogenblik de heer Sauter, directeur van de gasfabriek te Semarang, die daar besprekingen voert betreffende voorzieningen, welke het mogelijk maken, dat de Gasmaatschappij

F. I. TAVERNE, Arts.
PIET HEINSTRAT 30 's-GRAVENHAGE
SPREKUREN :
Maandag, Dinsdag, Donderdag en Vrijdag,
van 10.30 tot 1.30 uur.

Behandeling van: *Beenwonden*, waarbij geen rust vereischt wordt, *Suikerziekten*, *Nierziekten*, *Huidziekten* en *Geslachtsziekten*.

N.V. Ch. L. Boucher's Handelsvereniging
Specialiteit in **Kaartsysteem**

DEN HAAG Kneuterdijk 5-7 Tel. H. 1600-924-925	AMSTERDAM Kalverstraat 35 Tel. C. 2153	GRONINGEN Spilsluizen 13 Tel. 2372.
---	--	---

Middelbare School v. Handel en Administratie
SWEELINCKSTRAAT 17-19 - 's-GRAVENHAGE.

EXTERNAAT en INTERNAAT.

AFD. A. **Bijzondere Middelbare Handelsschool** met als onderbouw eene H. B. S. met 3-jarigen cursus. Bij beschikking van Z. Ex. den Min. van Binnenl. Zaken gelijkgesteld met de openbare handelsscholen te Amsterdam, Rotterdam, etc.

AFD. B. **Bijzondere Hoogere Burgerschool met 5-jarigen cursus**. Eveneens officieel als zoodanig erkend.

De 1e en 2e klasse van de beide inrichtingen vallen samen, zooda- over de keuze Handelsschool of H. B. S. 3-jarige cursus eerst beslist hoeft te worden na het afhoopen der 2e klasse.

De school wordt ook door Meisjes bezocht.

Prospectus en inlichtingen bij den Directeur

F. TIJMSMA

INDISCHE

UITRUSTINGEN
voor officieren en Burger-ambtenaren

F. C. v. HAL & ZOON
Hofleveranciers
BREDA TEL. 442

THE BERLITZSCHOOL OF LANGUAGES

welbekend bij allen, die met verlof in Nederland vertoeven

DEGEELIJK ONDERWIJS in
Duitsch, Engelsch, Fransch, Spaansch, Italiaansch, enz.

Let op het juiste adres der origineele Berlitzschool
over de Waalsche Kerk.

58a NORDERINDE Niet boven Krul TEL. 2234

INDISCHE
UITRUSTINGEN
VOORDEELIGST
ADRES:
AU BON
MARCHE
A. DE VRIES & ZONEN
AMSTERDAM
ROTTERDAM
DEN HAAG
UTRECHT
BAARN

's-Gravenhaagsche Muziekschool „DE TOONKUNST”

Prins Mauritsplein 21 Tel. S. 477 Spreekuur 10-1 en 2-6

Directie: JAMES ZWART, Artistiek Leider; H. F. PERIZONIUS, Administratie

Instrumentaal, Vocaal en
Theoretisch Onderricht

Prospectus kosteloos.

Aanmeldingen dagelijks.

in October 1919 het bedrijf te Medan kan openen. Het noodige materiaal is bijna bij elkaar.

De S.I. vracht voor de Javanen te Medan een eigen hoofd te verkrijgen en hen te ontvoeren aan de rechtspraak van den inheemschen rechtbank.

Bijeenkomsten van hadji's met R.K. geestelijken en met dominees.

Te Djocja vinden afwisselende maandelijksche bijeenkomsten plaats van vooraanstaande hadji's met R. K. geestelijken en dominees, om te komen tot onderlinge waardeering. Pastoor van Lith van Moentilan woonde een dergelijke bijeenkomst bij.

Militaria.

Uit Magelang verneemt *De Javabode*, dat zich voor het toelatingsexamen voor de Hoogere Krijgsschool, af te nemen in December a.s., uit de tweede militaire afdeling hebben aangemeld:

de eerste luitenant der infanterie Van der Goes te Magelang, O. Dewall te Poerworedjo en Hotz te Solo.

Voor het examen voor den intendance-cursus meldde zich aan:

de eerste luitenant Bakker te Magelang. Tot plaatselijk militair commandant te Palembang is benoemd de kapitein Hoogers van Lahat.

Bij de opgerichte automobielcompagnie te Bandoeng zijn geplaatst de eerste luitenant der infanterie Allirof van Magelang en de eerste luitenant der cavalerie Brouwens, thans te Batavia.

Vierde opvoering van „Pangeran Negoro Yoedo”.

De Javabode schrijft:

Hans van de Wall mag tevreden zijn met het succes van zijn jongste toneelwerk: het was schitterend! Ja, werkelijk, wanneer we zoo die laatste stampvolle zalen zagen en dat groote enthousiasme van het publiek, dat zelfs bij open doek in de prachtige 3e scène applaudiseerde, dan kan niet anders dan van een schitterend succes gesproken worden.

Over het spel zullen we maar niet meer schrijven: een ieder weet al hie meesterlijk de heer van Dijk zijn rol vervulde, hoe onnavolgbaar de eeuwige jongblivende mevrouw van de Wall—Assé het onderwijzeresje speelde, dat haar geluk slechts wil prijsgeven om „hem” te redden, hoe de lieflijke Raden Adje Akarti het publiek in verrukking bracht, hoe mej. van Welsom datzelfde publiek angst aanjoeg met haar woorden van haat, hoe..... kortom allen haast even goed voldeden.

Wij weten niet in hoeverre de schrijver plannen heeft voor andere plaatsen met dit stuk, maar hij kan er verzekerd van zijn, dat de roep erover hem verre vooruit zal wezen en dan twijfelen wij niet ook ginder zal men „de Pangeran” leeren waardeeren.

Palembang als toekomstig Kolenstation.

De Europeesche oorlog heeft gevolgen met zich medegesleept, welke op het eerste gezicht voor ons Indië zeer ongunstig waren, doch welke achteraf beschouwd deze gewesten ten goede zijn gekomen. Hoeveel artikelen zijn er niet waarbij Indië voor 1914 uitloeiend aangewezen was op Europa, en welke thans in Indië zelf worden gefabriceerd, een gevolg van het gebrek aan scheepsruimte en ongeregelde verbinding met Westersche landen. Het artikel kolen b.v. werd indertijd voor het grootste gedeelte uit Engeland, Australië en Japan geïmporteerd. Om goede bunker- en fabriekskolen te bemachtigen moesten schatten aan vracht betaald worden. Men deed dan ook alle moeite om in ons Insulinde kolen te ontdekken van deugdelijke kwaliteit, of om hunne kwantiteit niet in de behoeften konden voorzien.

Reeds geruimen tijd werd van de Palembang'sche Bovenlanden steenkool afgevoerd, doch deze was van zeer inferieure kwaliteit. De bruinkool werd door de Inlandsche bevolking om zoo te zeggen van den grond opgescheept. De aandacht van de Regeering werd op deze kolenbedden gevestigd en na een grondig onderzoek werden in de buurt van Tandjong en Moeara-Enim kolen van zeer goede kwaliteit aangetroffen. Het groote voordeel van deze kolen is, dat zij, niet tegenstaande het zeer goede gehalte, op geringe diepte worden gevonden, zoodat de kostprijs tot een minimum beperkt kan worden. Momenteel wordt nog slechts een 5000 ton per maand afgevoerd en verscheept, hoofdzakelijk per Paketvaart-stoomers. Er zijn echter plannen in voorbereiding om het volgend jaar circa 1000 ton per dag te verschepen, doch zóóver zijn wij nog lang niet en zal het nog wel een anderhalf jaar duren, alvorens dit kwantum verwerkt zal worden.

Ook hier heeft de oorlog weer schuld aan. De Zuid-Sumatra Spoor beschikt nog niet over voldoende spoorwegmateriaal om zulke groote hoeveelheden kolen per dag naar Palembang af te kunnen voeren, en zal, zoolang de oorlog duurt, ook wel niet voldoende

materiaal machtig kunnen worden. Daar de productie nog betrekkelijk gering is, wil het Gouvernement particuliere maatschappijen er nog zooveel mogelijk buiten houden en is daarom de prijs van de kolen betrekkelijk hoog, n.l. van f 40.— tot f 60.— f.o.b., al naar gelang der kwaliteit. Tot nu toe werd het product dan ook voor het grootste gedeelte geleverd aan de Staatsspoor op Java en aan de Marine. Vooral laatstbedoelde kolen en die, welke bij uitzondering aan maatschappijen worden verkocht, zijn van uitstekende kwaliteit en doen, volgens deskundigen, geenszins onder voor prima Cardiff-kolen.

Een andere reden tot het zoo hoog houden van de prijzen moet gezocht worden in het feit, dat de exploitatie der mijnen momenteel nog heel veel geld kost; iedere pas ondernomen zaak toch is verplicht gedurende de eerste jaren met verlies te werken, en om nu de kosten te kunnen verdeelen en tevens de andere takken van dienst van het Gouvernement, welke met deze exploitatie ten zeerste gebaat zijn in de kosten te doen participeren, worden de kolen in de boeken tot zulk een hooge waarde verrekend.

De kolen worden door de Zuid-Sumatra Spoor afgevoerd naar Kertopati, het eindstation van de lijn, gelegen aan de Moesi-rivier aan den overkant van de stad Palembang, daar, waar de Ogan-rivier in de Moesie stroomt. In de kali staat een steiger waar de zeeschepen kunnen meeren en waar niet al te groote vaartuigen (tot een 2000 ton bruto) aan twee ruimen tegelijkertijd kolen kunnen nemen. De kolen worden in het schip „geloopen” doch kan met deze primitieve belading nog een betrekkelijk groot kwantum per dag verwerkt worden, n.l. 500 à 600 ton.

De meeste Paketvaart-schepen, welke hier kolen innemen, vertrekken met een 1000 à 1200 ton kolen, welk kwantum in ongeveer twee dagen tijd geladen wordt — al naar gelang van het aantal koelies.

Evenals op Sumatra's Oostkust is het koelievraagstuk hier zeer precair en is het zeer lastig om goed en voldoende werkvolk te krijgen.

Wil men dan ook binnen afzienbaren tijd 1000 kolen per dag afvoeren, zooals men voornemens is, dan zullen kolentips gebouwd moeten worden. Zoolang de oorlog duurt, behoeft hieraan echter niet gedacht te worden, althans niet aan den bouw van deugdelijke ijzeren, permanente kolentips, eerstens omdat het materiaal zoo goed als niet te krijgen is en ten tweede wijl alles veel te duur zou uitkomen. In de Palembang'sche Bovenlanden is echter ijzerhout in overvloed te krijgen, reden waarom binnenkort begonnen zal worden met den bouw van een tijdelijken kolentip. Van hetzelfde systeem als Emmahaven er een heeft, doch dan van ijzerhout. Met een dergelijken tip zal ongeveer 1000 ton kolen per dag geladen kunnen worden.

De Moesie is diep en breed genoeg voor zeeschepen tot een 8000 ton bruto welke te Kertopati gemakkelijk kunnen draaien.

Het grootste bezwaar is echter de bank voor de monding der rivier waarover geen grootere schepen dan van circa 2000 ton bruto, geheel afgeladen, kunnen passeeren, en dan nog slechts bij hoogwater. Wil men dus van Palembang een bunker-kolenstation maken, een noemenswaardigen concurrent voor Padang en Poeloe-Laoet, dan zal men in de eerste plaats hebben te zorgen, dat de grootste zeeschepen ongestoord, zonder op hoog water te behoeven te wachten, in en uit kunnen varen. De plannen bestaan dan ook, niet om de bank weg te graven, want dat zoudé door het voortdurend weder-aanslibben van modder monnikenwerk zijn, doch om een kanaal naar zee te graven, ongeveer tien kilometers van de monding van de rivier, om zoodoende de bank te ontloopen. Om aanslibbing van dit kanaal te voorkomen zullen sluizen aangelegd moeten worden, hetgeen natuurlijk een groote som geld zal kosten.

Het bovenstaande is natuurlijk nog slechts toekomstmuziek, doch, ik hoop ermede aangetoond te hebben, dat, worden de kolenzaken hier energiek aangepakt, hetgeen thans onder den heer Rövekamp het geval is, de stad Palembang een toekomst tegemoet gaat. Palembang toch ligt op den grooten zeeweg tusschen Australië, Java en Europa via Singapore en verkeert, wat de ligging betreft, in veel gunstiger condities dan Emmahaven of eenig ander kolenstation in den Indischen Archipel.

Stemmen uit de Eur. pers in Ned.-Indië.

De weinige ambitie voor den bestuursdienst bij den onderlegden Inlander.

Er is al heel wat gepraat over het feit, dat er bij de ontwikkelde Inlanders zoo weinig lust bestaat om zich aan den bestuursdienst te wijden. De directeur B. B. heeft in 't begin van dit jaar een rondschrif-

T. B. VAN DER POL
Daendelsstraat 39 's-Gravenhage
Telefoon 5785 H.

Vertrouwd adres van prima Rijkkleeding voor
Dames en Heeren
en Avondkleeding.

HOOFDDEPÔT VOOR NEDERLAND
A. LE BELLE AMSTERDAM
VROLIKSTRAAT 128
TEL. Z. 4265-6990

WISBRUN & LIFFMANN.
Veenestraat 35-37 - Tel. 2503. - Den Haag.
DAMES MODEARTIKELEN.
ZIJDEN STOFFEN, FLUWEELEN, KANTSTOFFEN.
ALLE SOORTEN GARNEERINGEN, ENZ.
BALARTIKELEN.

2de Hands Meubelmagazijn
J. C. FERON,
VEENKADE 20 DEN HAAG
STEEDS IN- EN VERKOOP.
Atelier voor herstellingen en veranderingen.
Gevestigd sedert 1880.

Het oog
van de meest
geroutineerde typiste
heeft reeds lang ontdekt,
dat de

Monarch
Wahl
schrijfmachine
ongeveerwaard
is.

HOOFDAGENTEN
HEYENBROCK HASELAGER & C.
AMSTERDAM - ROTTERDAM.
DEN-HAAG

ven gezonden om naar de redenen daarvan navraag te doen.

In de *Java-Bode* wordt van Inlandsche zijde nog eens naar voren gebracht, wat de oorzaak is van den weinigen lust voor den bestuursdienst.

Van de zijde der bevolking bestaat er genoeg animo voor 't baantje van hulpschrijver; het aantal liefhebbers loopt in de honderden, maar men vrage niet naar hun opleiding. De meesten hebben het niet verder kunnen brengen dan een Inl. school, 2e klas; slechts enkelen komen van een Holl.-Inl. school of daarmee gelijkstaande inrichting, zoodat de hoedanigheid wel wat te wenschen overlaat. Hoe komt het nu, dat zij, die het einddiploma eener Opl.-School voor Inl.-Ambt. of H.B.S. 5 j. e. bezitten, zich niet in grooten getale aanmelden?

De voornaamste reden acht Schr. de behandeling, waaraan de hulpschrijver of C. I. B. A. van de zijde zijner Inlandsche, zoowel als Europeesche superieuren blootstaat.

De eerstgenoemden, meestal wedana's, die zich in hun hulpschrijverstijd alles van hun chefs moesten laten welgevalven, zijn er vaak nog niet voldoende van doordrongen, dat de toestanden in dat opzicht geheel gewijzigd zijn, en dat jongelui, die meer moderne ideeën zijn toegedaan, zich niet voor alles en nog wat laten gebruiken, noch zich in particuliere aangelegenheden wenschen te schikken naar de ideeën van den wedana of diens echtgenoot. Nu zouden ze eenvoudig dergelijke onverplichte diensten kunnen weigeren, maar dan bedenke men, dat er zoo iets als conductestaten bestaan.

De grieven tegen de Europeesche bestuursambtenaren zijn, dat veel controleurs en assistent-residenten er geen rekening mede houden dat de tegenwoordige opleidingsscholen voor Inl. Ambtenaren een ontwikkeling geven aan haar leerlingen, die zeer verre staat boven die van de vroegere hoofdscholen. Zij wenschen van het hooge standpunt, dat ze eertijds innamen tegenover hun weinig ontwikkelde Inl. Ambt. geen afstand te doen, uit vrees er hun prestige bij in te schieten. Zij achten de mogelijkheid, dat een Inlander hen in ontwikkeling nabijkomt, buitengesloten. Hierdoor ontstaan dan licht botsingen, die eenmaal voorgekomen, vaak aanleiding geven tot ernstige conflicten, waaraan hooger geplaatsten te pas moeten komen, en waarbij de Inlander in verreweg de meeste gevallen aan het kortste eind trekt, vaak ook doordat de Europeaan de psyche van den Inlander niet voldoende kent en omgekeerd.

De eerlijkheid gebiedt te zeggen, dat er ook controleurs en ass. residenten zijn, die hun taak hoog opvatten en dat overmoed van den ondergeschikte ook oorzaak van een botsing kan wezen.

Het behoort dan ook niet te verwonderen, dat de studeerenden, dergelijke verhalen hoorende, een vooroordeel krijgen tegen den bestuursdienst.

Een ander urgent punt is de kwestie der bezoldiging.

„Iemand met het einddiploma eener Opl.-Sch. voor Inl. Ambt., dus een school, die (de naam zegt het) hem speciaal voor den Inl. bestuursdienst heeft gevormd, geniet bij dien dienst een aanvangsbezoldiging van f 50.— en in bijna alle andere takken van dienst (waarvoor hij niet speciaal is opgeleid) zooals S. S., Volksceriedwezen, postdienst, enz. méér dan dat bedrag, terwijl de vooruitzichten in werkelijkheid minstens gelijk staan.”

Is het dan wonder, dat er onder de jongelui, die de opleidingsscholen jaarlijks afleveren, verscheidene zijn, die om de ruimere bezoldiging en de te verwachten heuschere behandeling een baantje zoeken bij een anderen tak van dienst of bij een particuliere onderneming?

Iemand met een einddiploma H.B.S. 5 j. e., Handelsschool of daarmee gelijkstaande inrichting begint overal elders met meer dan f 50.— en met betere vooruitzichten, terwijl zij, die eindexamen K.W.S. H.B.S. 3 j. e., of Mulo hebben, beginnen met 10 à 20 gld. en na minstens 12 jaar een bezoldiging van f 30 en f 60 te hebben genoten, eindelijk benoemd worden tot assistent-wedana op f 140.—

Onder de verdere omstandigheden, die remmend werken op den toeloop van sollicitanten, noemt K. S. de theoretisch openbare, maar praktisch dikwijls geheime invulling der conductestaten, de manier van onderzoek bij 'n conflict tusschen een ondergeschikte en zijn meerdere, het groot aantal bevelen gevende meerderen, de afgunst en tegenwerking der niet-gediplomeerde collega's.

De terreur in het Bantoolsche.

De redacteur in Midden-Java van het *Soer. Hbl.* noemt dezen tijd dien der leuzen. Leuzen, welke voor een poos fascineerend kunnen werken als een voor- spiegeling van velerlei schoons en goeds, maar die na eenigen tijd haar rol van kleurrijke zeepbel zullen hebben uitgespeeld.

„Het is in deze tijden van veel te hoog gestemde idealen en van vage verlangens eigenlijk een beetje onderwetsch en laag-bij-den-grond, indien men er op wijst, dat geen enkele der vele kwesties, welke thans door de z.g. vooruitstrevenden en associatiemannen naar voren worden gesleept, in belangrijkheid kan worden vergeleken bij deze ééne boven alles gewichtige kwestie: *verzekering der veiligheid van persoon en goed.*”

Volksraad, kiesrecht, associatie, onderwijs en wat dies meer zij halen in beteekenis niet bij dit ééne groote vraagstuk: hoe verzekeren wij veiligheid van persoon en goed?

Zonder die veiligheid geen vooruitgang, geen welvaart, geen prikkel tot arbeid, geen rustige bevolking. Die veiligheid is de hoeksteen van het maatschappelijk gebouw.

In het regentschap Bantool, afd. Djokjakarta, kan men zien, hoe tengevolge van een tekort aan bestuurskracht, zich een toestand heeft ontwikkeld, die doet denken aan anarchie.

De bevolking in het Bantoolsche zucht onder een terreur, welke hoogst beschamend is voor ons gezag, dat als een zijner eerste plichten kent: bescherming der bevolking.

Deze is in het Bantoolsche „overgeleverd aan een troep misdadigers, die met de brandende fakkel in de hand door het land trekken en een schrikbewind uitoefenen, dat alleen mogelijk is, indien het bestuur in zeer groote mate tekort schiet in de uitoefening zijner eerste en voornaamste functie’.

Daarop herinnert Schr. aan de onderwetsche ketjoepartijen, waarbij de roovers tandakkend de dessa introkken, recht naar de woning van den persoon, op wiens bezittingen zij het voorzien hadden, en waaraan men nimmer een eind heeft kunnen maken.

„Voor de andere dessabewoners behoeften de roovers niet te vreezen, omdat die dessalui zeer goed wisten, dat er wraak dreigde, indien ze den bestolene hielpen, een wraak, waartegen het bestuur hen niet kon beschermen.”

En heeft men ooit sterker staaltje van minachting voor het Gezag gezien dan den clandestienen zoutaanmaak op het zeestrand van Bantool, welk bedrijf zoo'n omvang had, dat het clandestiene zout openlijk op de passars verkocht werd, zoodat het debiet van eenige pakhuizen der regie er sterk door verminderde?

Het sterkst echter kwam de toenemende verwildering tot uiting in de huisbranden.

Dit sedert jaren voorkomende kwaad werd van hoogst gevaarlijke beteekenis op en om de onderneming *Gesieken*, waar bijna dagelijks het brandsignaal klonk en een of meer Inl. huizen in vlammen opgingen, waardoor weer iemand alles verloor, wat hij bezat en waarvoor hij wellicht lange jaren gewerkt had. In den oostmoesoen 1917 brandden naar matige schatting 125 tot 150 Inl. huizen af. Het doel dier branden was meestal verwarring te stichten om daarvan gebruik te maken het een en ander te stelen.

In het jaar 1918 is de toestand merkbaar verergerd. Staat een huis in brand, niemand der dessabewoners zal er aan denken een handje te helpen, daar dan de verlaten woning een prooi der roovers wordt.

Bekend is, dat eenige bekels den administrateur verzochten het maalfest overdag te geven, daar ze 's nachts in hun woning moesten zijn, met het oog op het gevaar voor brandstichten.

In de omgeving der onderneming *Bantool* ontzettend veel branden. In de maanden April en Mei brandden naar matige berekening 90 Inl. huizen af.

Op de onderneming *Gadjoeran* (Gondang Lipoero) heeft men een zelfden toestand, gemiddeld brandt daar per etmaal een woning af en de bevolking toont hier zooveel angst voor de brandstichters, dat men in de dessa's *Kringinan* en *Kaligondang* huizen vindt, waarvan de atappen dakbedekking is weggenomen. Tal van Inlanders, die hun woning intact lieten, brengen den nacht buiten en om hun huis door, ten einde brandstichting te kunnen verhinderen.

Zulk een toestand is diep beschamend voor het Gezag en legt een hoogst bezwarende getuigenis af van de tekortkomingen van dit Gezag. Het wordt tijd, dat de regeering openlijk rekenschap wordt gevraagd, van haar ergerlijke tekortkomingen.

„Wordt niet spoedig ingegrepen dan krijgen wij binnenkort in het Bantoolsche een toestand van volslagen anarchie, een openlijke bespotting en vertreding van het Gezag. Dit op zich zelf is niet zoo erg; ook het Gezag heeft de onderdanen, die het verdient, doch de bevolking wordt hierdoor uitgeleverd aan een groep schavuiten, overgeleverd aan een terreur.”

Onderwijs en arbeidersverzorging.

Het volgende ontleenen we aan de *Deli Ct.* De Delispoor kon geen stokers vinden; die voldoende konden lezen en schrijven; zoodra ze dat kenden, dongen ze naar een hoogere betrekking, waarbij de handen niet uitgestoken behoeften te worden. Daarom werd besloten stokers in dienst te nemen, die niet over deze geleerdheid beschikten en hen dan in een avondschooltje bijeen te brengen.

Niet zoodra was dit plan echter bekend, of de machinisten en de lui van de werkplaats kwamen ook om een lesje verzoeken, terwijl er zelfs waren, die verzochten om Nederlandsch te mogen leeren. Het gevolg daarvan is, dat er nu reeds drie klassen zijn: een voor eerstbeginnenden, een voor meergeworderden en een voor hen, die Nederlandsch leeren.

Ook op het gebied van ambachtsonderwijs doet de D. S. M. goed werk, met haar leerlingstelsel. In haar werkplaatsen treft men een groot aantal jongelui aan, die daar hun opleiding krijgen tot technisch werkmans, en die na zes maanden iets beginnen te ver-

CONSERVEN - TIELEMAN & DROS

LEIDEN - HOLLAND.

**Blikgroenten
Visch, Vleeschwaren
Soepen, Pickles, Jams**

Leveranciers aan het Departement van Koloniën, Oorlog-
Marine en aan de voornaamste Stoomvaartlijnen.

Gereserveerd
voor de firma HAAXMAN & Co.
te Amsterdam.

A. C. ZWANG Azn

Veemarktstraat 40 Telefoon Interc.
BREDA No. 315.
Piano-, Orgel- en Muziekinstrumentenhandel

KEIZERSHOF
DEN HAAG, Spuistraat hoek Veenestraat.
STOFFEN, ZIJDE, FLUWEEL,
FLANEL en KATOEN.

NIEUWENDIJK 194-196 AMSTERDAM.
MANTELS, COSTUMES, MANTELCOSTUMES,
STOFFEN, ZIJDE EN REGENMANTELS.
Groote keuze in Costumerokken.
Enorme voorraad in ELEGANTE BLOUSES in Crêpe
de Chine, Zijde, Voile ninon en in prima kwaliteit
Fluweel en Laken. Uitmuntende Coupe.

Inrichting voor Complete Meubilering
N.V. „L. P. SMULDERS' MEUBELFABRIEK”
Tolbrugstraat 11 - BREDA - Tel. Interc. 235.

 Behangerij, Stoffeerderij
..... Matrassen

P. B. VAN MOORSEL & CO
Kerkplein 11-12, naast het Hooftpostkantoor.
Torenstraat 5-6 - Telefoon 2898 - Den Haag
Goedkoopst adres voor het geheel
of ged. installeren van woningen.

 UITRUSTINGEN voor INDIE.
Geheel compleet
CIVIEL EN MILITAIR
GEBR. VLES
Breestraat 177 LEIDEN.
Tel. Int. 393.

Z. H. V.

De Zeeuwsch-Hollandsche Verzekeringsbank, Weteringkade 41, 's-Gravenhage, Tel. H. 528, heeft buitengewoon vrijgevege voorwaarden en zeer billijke premieën voor Ziekte-, Ongevallen-, Aansprakelijkheid- en Arbeidscontract-Verzekering.

ACTIEVE VERTEGENWOORDIGERS GEVRAAGD.

diene. Zijn ze pienter en handig, zoo kunnen ze het tot goede loonen brengen.

Indien de nieuwe werkplaats der maatschappij geheel werkt en het arbeidersdorp in de nabijheid ervan gereed is, kan de maatschappij door het stichten van scholen, w.o. een ambachtschool nog veel goed doen.

Wie het arbeidersdorp der Dalispor te Poeloe Branon gezien heeft zal tot het besluit komen, dat weinig fabrieken in Holland kunnen bogen op een dergelijk tuindorp met fraai open terreinen, kleine tuintjes, badkamers, afzonderlijke keukens enz., waar de eenvoudige koelie, die misschien 70 centen per dag verdient zijn eigen steenen huisje heeft met een klein stukje grond onder uitnemende hygiënische omstandigheden.

En de voorziening van goede woningen voor de arbeiders, zoowel als de ontwikkeling der arbeidskrachten getuigt van een gezonde opvatting en van wijs beleid.

De residenten van Tapanoeli.

De heer C. Lulofs schreef naar aanleiding van een artikeltje in de *Java-Bode*, waarin de oud-resident Westenberg met zijn voorganger Welsink en opvolger Barth min of meer gesteld werden tegenover den huidige resident Vorstman, aan datzelfde blad een sympathiek stuk.

Werden in het eerstgenoemde artikel de oud-residenten van Tapanoeli uitnemende bestuurs-ambtenaren geheeten, resident Vorstman wordt daar minder op zijn plaats geacht, omdat hij nooit tevoren in het gewest gelidid heeft en als gewestelijk secretaris lange jaren aan den actieven bestuursdienst onttrokken geweest is.

Van res. Barth wordt ten onrechte met groote stelligheid beweerd, dat hij zich in 1916 verzet heeft tegen de invoering van het huidige districtsbestuur, dat geen betere toestanden in het gewest heeft doen ontstaan, terwijl men ten nadeele van res. Vorstman erbij mag denken, dat deze zich tot invoering dier schadelijke reorganisatie geleend heeft.

Dienaangaande merkt de hr. Lulofs op, dat de meest betekend hebbende van de voorgangers van den huidige resident wel res. Welsink geweest is, een man van zeer bijzondere verdiensten doch niettemin kind van zijn tijd.

„Met beide beenen staande in het tijdperk van onthouding ten aanzien van de Buitenbezittingen, van zachte middelen waar voortschrijden onvermijdelijk was, heeft Welsink een goed deel der Bataklanden onderworpen zonder militair geweld, waarvoor hem groote waardeering toekomt. Het daarbij toegepaste cajolatiestelsel leidde echter tot vele verkeerdheden, die zich eerst later zouden wreken: zoo, op verkeersgebied, dat de dichtbevolkte hoogvlakte, noch naar het westen noch naar het oosten, een afvoerweg ontving; zoo, op bestuursgebied, dat door het toekennen van rangen en titels, in verbijsterende verscheidenheid, aan allerlei hoofden, of zich als zoodanig voordoende personen, een chaos geschapen werd op Inlandsch bestuursgebied, waarvan men elders in deze koloniën tevergeefs een weerga zou zoeken.”

Traden de bezwaren dezer toestanden door de afsluiting van 't noordelijk Batakland van het overige Sumatra lange jaren weinig aan het licht, tijdens de opleving der Buitenbezittingen, bij het doordringen van den particulieren ondernemingsgeest uit de oostrust naar Tapanoeli bleken de bestaande toestanden onhoudbaar. De toenmalige directeur B. B. de hr. S. de Graaff wees den weg tot betering aan.

Had de voorbereiding der reorganisatie onder res. Westenberg weinig vorderingen gemaakt, zijn opvolger res. Barth, overtuigd voorstander van het nieuwe stelsel bracht de voorbereiding daarvan tot een goed einde, en toen ziekte hem noodzaakte zijn ambt neer te leggen, zag de nieuwe resident zich voor de taak gesteld de ingrijpende maatregelen door te voeren, die de reorganisatie met zich bracht.

Waar bovendien nog andere hervormingen op het programma stonden, werd omgezien naar een bijzonder bekwaam ambtenaar, die zich reeds een doortastend en bekwaam bestuursman getoond had, en die men in den hr. Vorstman meende gevonden te hebben. Een hoogstaand ambtenaar voegde dan ook den nieuwen resident bij vertrek naar zijn standplaats toe, dat hij gezonden werd om den Augiasstal in Tapanoeli te reinigen.

Is res. Vorstman bij de volvoering van zijn moeilijke taak hier of daar wat haastig te werk gegaan, of heeft hij op enkele zijner ondergeschikte ambtenaren onvoldoende controle uitgeoefend, „dan mogen zij hem daarvan een verwijt maken, die in positieve verdiensten boven hem staan en die mitsdien een der neteligste opdrachten, welke in de laat-

ste jaren aan eenig hoofd van gewestelijk bestuur werden verstrekt, tot een beter einde hebben gebracht dan hij.”

Suriname.

Ten vervolge op de in de Nederlandsche Staatscourant van 22 October 1918, No. 247, gedane bekendmaking, wordt aan het op 10 dezen alhier ontvangen en op 10 September tevoren gedagteekend Surinaamsch mailverslag het volgende ontleend:

1. De gezondheidstoestand was over het algemeen bevredigend.

2. De weersgesteldheid was normaal. De groote droge tijd viel op tijd in, d.i. ongeveer midden Augustus, en hield fel aan. Voor het deel van den rijst-aanplant, dat laat werd aangebracht, zou het even fel-aanhouden van de droogte zeer nadeelig kunnen worden.

3. Van 10 Augustus tot 9 September werden uitgevoerd: cacao 88,932 kgr., goud 1504 gr., letterhout 339 kgr., melasse 110,000 liter, vischlijn 594 kgr.

4. De Sitoebondo van den Rotterdamschen Lloyd bracht op 23 Augustus 1918 815 ton rijst uit Java aan.

Voor die partij en voor den nog aanwezigen voorraad van de tevoren met de Oranje-Nassau van den Koninklijken West-Indischen Maildienst uit New-York aangevoerde rijst had prijszetting plaats bij besluit van 5 September 1918 G. B. No. 63.

5. Met verwijzing naar punt 5 van het vorig bericht kan worden medegedeeld, dat voor de minvermogens nog beschikbaar werd gesteld brood uit tarwemeel tegen f 0.03 per 100 gram. De prijs voor algemeen verkoop bedraagt 5 ct. per 100 gram.

6. Met het stoomschip Sitoebondo werden op 23 Augustus 1918 aangevoerd 605 immigranten uit Nederlandsch-Indië voor de plantages in Suriname. De immigranten verkeerden in goeden toestand en zagen er Hink uit.

7. In het stroomgebied van de Marowijne werd aan den rechteroever van de Gonini de aanwezigheid aangehouden van rozenhout. Dezelfde soort als de „bois de rose femelle” die in Fransch Guyana veelvuldig voorkomt en waaruit aldaar de „essence de bois de rose” wordt verkregen. Deze nijverheid is voor die kolonie van beteekenis. (S. Ct.)

Het constateeren van het voorkomen van rozenhout in het stroomgebied van de Marowijne — waarvan wij reeds in ons nummer van 13 Juni mededeeling deden — is voor de ambtenaren van het Boschwezen in Suriname een groot succes. Reeds vroeger was het voorkomen van een verwante soort in de wouden van de Marowijne aangetoond. Of het in Suriname nu ook zal komen tot de bereiding van de essence?

Wij hebben het in dit weekblad meermalen gehad over de „kweekjes”, ook naar aanleiding van de artikelen van den Heer Jacobs in de „Vragen van den dag” over kinderslavernij in Suriname.

Ter bestrijding van dit euvel had Gouverneur van Asbeck bij de Koloniale Staten een ontwerp-verordening ingediend, die bij dit lichaam echter geen onverdeelden bijval vond en tot heden niet goedgekeurd is. In „De West” van 1 November komt de heer Julius W. Lobato, hoofd van de Emmaschool, op de zaak terug in een interessant artikel onder het hoofd „Beroepskeuze, Leerplicht, Kweekjes.”

„Met het Eerste-Kamerlid van Kol — aldus de heer Lobato — hoop ik van harte, dat het kweekjestelsel spoedig onder wettelijk toezicht komt. Ook hoop ik dat — vooral met het oog op de kweekjes — de leerplichtsdurw worde verlengd, minstens tot het veertiende levensjaar.”

De Koloniale Staten zullen een goed werk doen, wanneer zij de ontwerp-verordening zoo spoedig mogelijk goedkeuren.

Welhaast 40 jaar is het geleden dat voor het eerst op dit euvel werd gewezen. Het is meer dan tijd daaraan een einde te maken.

In „Suriname” van 22 en 29 October zet de heer van Lier zijne artikelenreeks over de Boschnegers voort. Hij behandelt nu de vraag „Waarom Kanapé niet tot Granman werd uitgeroepen” en vertelt verder van de kroningsfeesten van Amakti.

Kanapé was door het overleden groot opperhoofd der Aycaner-Boschnegers Oseisi als zijn opvolger aangewezen; door kuiperijen van de „kapiteins” werd evenwel niet Kanapé maar Amakti gekozen.

Even als de vorige artikelen bevatten deze vele interessante bijzonderheden over de zeden en gewoont-

N.V. JAN HENDRIKX-MEUBILEERINRICHTING
Boschstr. 1 BREDA Tel. 201

COMPLETE MEUBILEERING
GROOTSTE VOORRAAD
BILLIJKE PRIJZEN

Speciaal ingericht voor repatrieerenden.

F. L. VAN BOMMEL

Vlamingstraat 8-10

Prins Hendrikstraat 104-106

Dames- en Heeren-

Mode Magazijnen.

Handschoenen.

Firma J. MÖSSINGER

Heerestraat 29 GRONINGEN Telefoon 308.

Chirurgisch Orthopaedisch Instrumentmaker.
Opticien.

ARTIKELN VOOR ZIEKENVERPLEGING in den
ruimsten zin steeds voorradig.

HEEREN MODE-ARTIKELN.
HOEDEN.

C. J. Zondhoff

HEERESTRAAT 12 - GRONINGEN - TELEF. 1083.

N.V. „REFORM”

Directeur: E. BOERMA.

Telefoon 647 - GRONINGEN - Heerestraat 62

*The first class Ladies
and Gentlemen Tailoring.*

MAISON LUERS FRÈRES

HOFLEVERANCIERS

Paleisstraat 6 Amsterdam

UITRUSTINGEN

voor

TROPISCHE LANDEN

Eigen fabriek.

HET CENTRUM

PARKSTRAAT 91a
DEN HAAG

Lancia en Jackson Automobielen

Garage, dag en nacht geopend.

Reparatie-werkplaats.

Bijkantoor der gelijknamige firma te BATATIA

ten der Aucaners. Een merkwaardig volkje die Aucaners. In het oerwoud van Suriname een stuk on-
vervalscht Afrika.

* * *

Uit Suriname wordt ons toegezonden het „Jaar-
verslag van het Militair Hospitaal te Paramaribo,
1917”, gedrukt in het Hospitaal zelf. In den loop van
het jaar zijn in de inrichting 159 operaties verricht.
Aan het slot van het verslag een „staat van ziekten
der patiënten in den loop van het jaar 1917 opge-
nomen”, waaruit blijkt, dat 5064 patiënten zijn op-
genomen, waarvan 3790 te Paramaribo en 1274 in
de districten woonden.

* * *

Naar wij vernemen is, wegens de moeilijkheid
bunkerkolon te verkrijgen, de reis van de *Stuyvesant*,
die op 24 December was vastgesteld, voor onbepaal-
den tijd uitgesteld. Dit is zeer te betreuren, ook omdat
nu ook de studiereis van den voorzitter van het Su-
riname-Studie-Syndicaat, den heer *Kasteleyn*, zoo-
veel later zal plaats vinden.

Curaçao.

De Griep.

De *Sur. Crt.* van 1 Nov. j.l. meldt:

Ook op Curaçao is deze ziekte opgetreden en heeft
zich dadelijk in sterke mate over het eiland ver-
spreid. Het aantal gevallen wordt op ettelijke duizend-
tallen geschat. Eenige gevallen vertoonden on-
miskenbare kenteekenen van Spaansche Griep en
reeds zijn er een aantal slachtoffers bezweken. Ver-
schillende winkels zijn gesloten, omdat het personeel
aangetast is.

Alle scholen op dit eiland, zoowel in de stad als
in de buitendistricten, zijn gesloten. Niet onmogelijk,
dat met het oog op deze omstandigheden en in
verband met het feit dat eenige onderwijskrachten
van het openbaar en bijzonder onderwijs ziek zijn,
voorgesteld zal moeten worden de gedwongen vacan-
tie te verlengen.

Het blad ontving bericht, dat de Gouverneur naar
Bonaire en Aruba heeft geseind ook daar aan de
scholen een week vacantie te geven in verband met
de heerschende epidemie. Op Bonaire waren in het
begin dier week ruim honderd gevallen onder be-
handeling van den gouvernements-geneesundige.

Open Brief aan den Minister van Koloniën.

In hetzelfde blad lezen wij:

„Door talrijke ingezetenen is een open brief aan
den Minister van Koloniën gericht, waarbij zij er
tegen opkomen, dat de Curaçaosche ambtenaren van
de hoofdbetrekkingen worden uitgesloten.

Deze open brief luidt als volgt:

Willemstad, 24 October 1918.

Aan Zijne Excellentie den Minister
van Koloniën,

's-Gravenhage.

Excellentie:

Was men hier reeds eenigen tijd geleden algemeen
onaangenaam getroffen door de indiening van een
ontwerp-verordening op het verlenen van buiten-
landsche verloven, waarin voor het eerst in de ge-
schiedenis der Kolonie een onderscheid werd ge-
maakt tusschen de rechten van den Curaçaonaar en
den Hollander, ten nadeele van den eerste, eenige
maanden later werd die onaangename indruk ver-
scherpt door de in de Eerste Kamer der Staten Gene-
raal tot uiting gekomen wensch, „dat zooveel moge-
lijk de uitoefening van het gezag op de Bovenwind-
sche eilanden zoowel op de Benedenwindse eilanden
aan ambtenaren uit Nederland zou worden opgedra-
gen (Voorl. Verslag Cur. Begr. 1918).

Ofschoon door „andere — met Curaçaosche toe-
standen blijkbaar beter vertrouwde — leden in het
algemeen de wenschelijkheid hiervan niet kon wor-
den ingezien”, en door den Minister van Koloniën
Pleyte in zijne Memorie van Antwoord op genoemd
Voorloopig Verslag werd te kennen gegeven „dat hij
zich aansloot bij de meening van die leden, welke
den uitgesproken wensch, om zooveel mogelijk de uit-
oefening van het gezag op de verschillende eilanden
der Koloniën aan uit Nederland gezonden ambte-
naren op te dragen, niet onderschreven; hij zou het
allerminst aanbevelenswaardig achten als ten deze
een vaste regel werd aangenomen”, werd kort daarop
door de Regeering in strijd met die woorden gehan-
deld.

Kon men eerst uit het antwoord van den evenge-
noemden Minister van Koloniën opmaken, dat hij
geen voorstander was van het uitzenden van ambte-
naren uit Nederland voor het vervullen van betrek-
kingen in de Kolonie, zoolang er in de Kolonie zelf
geschikte krachten konden worden gevonden, het
moest later des te meer bevreemding wekken, toen men
in de Staatscourant van 19 Juli 1918 — in de Kolonie
meer algemeen bekend geworden op heden na ont-
vangst van het weekblad „Oost en West” — door
dienzelfden Minister eene oproeping zag geplaatst van
gedigden voor het ambt van Administrateur van
Financiën alhier; een ambt, dat reeds meer dan acht
maanden wordt waargenomen door een Curaçaonaar,
die — zooals bekend is — vóór het tijdstip van de

oproeping, door den Gouverneur der Kolonie voor
eene vaste benoeming is voorgedragen.

Die oproeping disqualificeert den waarnemer en
doet blijken, dat de Regeering er de voorkeur aan
geeft een Hollander, die de Koloniale toestanden niet
kent, uit te zenden boven de benoeming van een
Curaçaonaar, die wel bekend is met de nooden der
Kolonie.

Doch dit feit staat niet alleen.

De benoeming van den door den Gouverneur daartoe
voorgedragen Gezaghebber van Saba, ook een Cura-
caonaar, laat alsnog op zich wachten; terwijl het aan-
gevaagd ontslag den vorigen Gezaghebber reeds ge-
ruimen tijd geleden eervol is verleend.

Deze feiten hebben hier den indruk gevestigd, dat
de Regeering in Nederland voornemens is in den
vervolgde toehoeven voor het vervullen van de betrekkingen
van bestuurs- en andere hoofdambtenaren Hollanders
uit te zenden.

Ware het dat er in de Kolonie geen geschikte ele-
menten gevonden konden worden aan wier zorgen
de uitoefening van verantwoordelijke betrekkingen
kon worden toevertrouwd, men zou zich in de Kolo-
nie moeten neerleggen bij de beslissing van de Re-
geering.

Doch dit is alsnog niet het geval.

Men vindt in het ambtenaarscorps meer dan één
persoon, die ten volle in staat is de betrekkingen van
Administrateur van Financiën en van Gezaghebber
evengoed te vervullen als een uitgezonden Hollander
zulks zou kunnen doen.

Daarom dan ook willen ondergeteekenden met na-
druk opkomen tegen de uitvoering van een eventueel
Regeringsbesluit, dat tot gevolg zou kunnen hebben
de uitzending van Hollanders voor de vervulling van
betrekkingen, waartoe Curaçaonaars in staat zijn, aan-
gezien zij daarin eene onverdiende achteruitstelling
van de Curaçaosche ambtenaren en eene belediging
voor de geheele bevolking der Kolonie zien.

Zij noemen de achteruitstelling onverdiend, omdat
het nog nimmer gebleken is, dat er in de Kolonie
zelve geen geschikte krachten konden worden ge-
vonden voor het vervullen van de betrekking van
hoofdambtenaar; integendeel, zij durven beweren,
dat in de gevallen, waarin Curaçaonaars tot verant-
woordelijke betrekkingen zijn benoemd — en die ge-
vallen zijn legio — die ambtenaren zich op de meest
correcte wijze van hun plicht hebben gekweten en
steeds zoowel de belangen van het Gouvernement als
die van de bevolking hebben gediend.

Eene belediging voor de geheele bevolking zouden
zij achten, indien door de Regeering het standpunt
werd ingenomen, dat voor de verantwoordelijke be-
trekkingen Hollanders moeten worden uitgezonden
— met achteruitstelling van de geschikte krachten in
deze Kolonie — aangezien dit den schijn zou kunnen
doen geboren worden, dat de ingezetenen der Kolonie
minderwaardig waren.

Met betuiging van de meeste hoogachting,
Van Uwe Excellentie, de dienstw. dienaren.”

WAT DE INLANDER ZEGT.

Een Gemeenteraad in de Vorstenlanden? Uit Djok-
dja meldt men aan de *Sinar Djawa* dat den 21en
September j.l. ten huize van den heer Djosoemito
een gecombineerde bestuursvergadering plaats had,
uitgeschreven door *Insulindo*, waaraan deelnamen
Boedi-Oetomo, de *Prinsenbond*, de *Sarekat Islam*,
Adhi-Darmo en andere verenigingen. De bespre-
king ging over het al of niet wenschelijke van de
instelling van een gemeenteraad in de Vorstenlanden.
Inleider was de heer *Sastrowidjono*. Echter bleek,
dat de meesten de werking van gemeenteraden niet
begrepen, zoodat *Tjipto* op 12 October op een alge-
meene vergadering te Djokdja uitlegging zou komen
geven.

Een politieke reis. De heer *Abdoel Moeis* is over
de resultaten van zijn rondreis in Sumatra's West-
kust zeer tevreden. „Het is een zéér vruchtbare reis
geweest — alzo de *Neratja*. — Tusschen 28 Au-
gustus en 14 September werden niet minder dan
twaalf vergaderingen en meetings gehouden op Pa-
dang, Priaman, Fort de Kock, Padang Pandjang
en Sawah Loento. En al die vergaderingen mochten
zich verheugen in de belangstelling van alle lagen
van de Inlandsche samenleving. Ambtenaren, zoo-
wel B.B. als andere, adathoofden (pangoeloe's) en
gewone lieden, allen waren ruim vertegenwoordigd.
Alleen te Pajakombo onthield het bestuur in zijn
geheel van alle deelneming.

Al de vergaderingen werden gehouden op verzoek
van verenigingsbesturen, maar hadden zuiver het
karakter van volksvergaderingen. Geen enkele ver-
gadering heeft *Abdoel Moeis* zelf aangevraagd, om
elke gedachte aan stemmingmakerij of opdringerij-
onmogelijk te maken.

Drie punten vooral werden door hem op de ver-
schillende vergaderingen scherp in het licht ge-
steld, n.l.:

1e. Inbreuk op de *adat* door de instelling van de
„pangoeloe's *nan basoeré*”, dat zijn erkende adathoofden,
aan wie ten teeken van die erkenning een
soort geloofsbriefjes worden uitgereikt. De rechten
van de adathoofden, die zoodanige briefjes niet krij-
gen, worden dus niet erkend en zoo kan het gebeu-
ren, dat volgens de *adat* volkomen wettige hoofden

Grand Hotel Restaurant „Central”

De meest bekende Inrichting der Residentie.

HOTEL PAULEZ

geeft weder dagelijks van 3.30 tot
5.30 uur, zijn bekende intieme

Afternoon-Tea-Concerten

door het ensemble

WILLY HONSBEEK & &

MAISON VAN RIJN

Prins Hendrikstraat 28 - DEN HAAG - Tel. H. 4060

Uitzenden van Diners
van af 90 cent.

Meermalen bekroond. C. JENNER

Pension FRANS FRANCKEN

Badhuisweg 42-44 - SCHEVENINGEN - Telef. S. 1319.

1^e Klasse Familie-Pension

Den geheelen Winter geopend en verwarmd.

Pension „TANDEM” GINNEKEN.

Gelegen vlak aan het Mastbosch en aan den
tram Breda—Mastbosch.

Telefoon Breda 518.

„AMPHION”

Tea-Room American-Bar Restaurant
Heerengracht 48, 's-Gravenhage.

Zaterdag 21 December 1918, OPENING van de
Restaurant op de 1ste Etage.

Orchestre Jzigane Diners et Soupers
Cuisine française

Pension FRISIA

Jan van Goyenstraat 47 - NIJMEGEN

Pension vanaf f 4.- per dag.

Palace Hotel - Hilversum

Telefoon 21

Familie-Pension 1ste Rang

Het geheele jaar geopend
D. VAN DIJK.

LUXE BROODFABRIEK PAUL C. KAISER

HOFLEVERANCIER

Brood - Bescuit - Banket

niet kunnen deelen in de voorrechten, welke hun toekomen. Zulke hoofden zijn dan, ondanks hun rang en de adat, onderworpen aan alle lasten en plichten van den gewonen man.

2e. Inbreuk op een verkregen recht, door de afschaffing van de instelling der larashoofden en invoering van het demangstelsel.

De bevolking, die onder de larashoofden inderdaad in het voorrecht waren gelaten van het bestuur door eigen hoofden, zijn nu gesteld onder het bestuur van gouvernements-ambtenaren, wel van hun eigen landaard, d.w.z. Inlanders, maar geenszins meer eigen hoofden uit eigen midden gekozen.

3e. Verwaarloozing of zelfs benadeeling van de belangen van de bevolking door de uitgifte van groote erfpachtsperceelen op niet oordeelkundige wijze.

Deze drie punten, van zóó ingrijpend belang in het leven van de Inlandsche maatschappij heeft nog geen enkele vereeniging in Sumatra's Westkust ter sprake durven brengen en ook de Inlandsche persorganen hebben er steeds het stilzwijgen over bewaard. Maar menigmaal is op deze vergaderingen gebleken, hoe diep krenkend deze inbreuken op haar rechten door de bevolking gevoeld worden.

Een enkele maal hebben aanhangers van de conservatieve partij van *Datoe Soetan Maharadja*, hoofdredacteur van de *Oetoesan Melajoe*, en voorzitter van de *Sarekat Adat Alam Menangkabau*, getracht Abdoel Moeis te bestrijden, maar nergens is het hun gelukt, ook maar de geringste instemming van de vergadering te verwerven, zelfs niet van de zijde van het Europeesch of het Inlandsch bestuur.

De overwinning van Abdoel Moeis in de jonge partij was vooral beslissender te Padang Padjang, maar het nog al een vergadering was van algemeen Menangkabausch vertegenwoordigenden aard. Om deze overwinning nog te ondersteunen, heeft de Boedagarvereeniging te Padang aan Abdoel Moeis op den 13en September j.l. een groot feestmaal aangeboden, hetwelk hij echter door omstandigheden niet heeft kunnen aanvaarden. Toch heeft men nog op den avond van den 14en d.a.v. een feest gegeven, waaraan werd deelgenomen door vrijwel de geheele ambtenaarswereld en de voornaamste vertegenwoordigers van alle bevolkingsgroepen. Voor dit feest was met het gewone adatceremonieel een karbouw geslacht, hetgeen alleen bij buitengewoon belangrijke gelegenheden wordt gedaan. Het feest werd besloten door een volksvergadering, als het ware afdwongen door de groote groep belangstellenden, welke zich om het feesthuis had verzameld.

Om den invloed uit te schakelen van *Datoe Soetan Maharadja*, die gelijk gebleken is, slechts een zwakken aanhang heeft, doch dank zij het bezit van een orgaan, de *Oetoesan Melajoe*, toch nog al invloed schijnt te bezitten, is te Padang reeds een belangrijk kapitaal verzameld om dat blad te koopen. Mocht de eigenaar niet te vinden zijn voor den verkoop, dan zal worden overgegaan tot de oprichting van een drukkerij en de uitgave van een nieuw dagblad te Padang, als orgaan van de thans in het leven gebrachte Perserikatan Menangkabau. Van deze vereeniging, waarvan de oprichting reeds eerder vermeld werd, is thans het hoofdbestuur te Batavia georganiseerd. De samenstelling zal echter eerst bekend gemaakt worden, wanneer een klein comité van de Menangkabausche kolonie te Batavia zal hebben vergaderd. De meest vooraanstaande personen van die kolonie zullen in dat hoofdbestuur zitting hebben en ook Dr. Abdul Rivai, het volksraadslid, zal aangezocht worden, als commissaris van het hoofdbestuur op te treden.

De onlangs te Fort de Kock opgerichte vereeniging *Boedi Baik*, later omgedoopt in *Sumatranenbond*, heeft zich thans opgelost in de nieuw gestichte *Perserikatan Menangkabau*, welke naar het zich laat aanzien, wel de centrale vereeniging voor West Sumatra zal worden.

Een speciaal punt verdient nog vermelding. Op zijn geheele reis heeft de heer Abdoel Moeis van de zijde van het Europeesche bestuur steeds de grootste welwillendheid ondervonden, en, waar noodig, ook zeer gewaardeerde medewerking. Waar klachten gegrond werden bevonden, werd dat bestuur dadelijk bereid bevonden om, voor zoover in zijn vermogen lag, aan de bezwaren tegemoet te komen of omstandigheden op te heffen.

Veel minder tegemoetkomend was de houding van het Inlandsch bestuur. Dit bestuur bevond zich, naar de algemeene klacht uit dien kring luidt, sedert de reis van den Regeeringscommissaris Liefrinck, in een valsche positie. De Inlandsche bestuursambtenaren weten nu, wat zij niet mogen doen; allerlei machtsmiddelen, waarvan zij vroeger gebruik maakten om de vervulling van hun plichten gemakkelijk te maken, zijn hun nu verboden, zonder dat die plichten minder omvangrijk zijn geworden. Het zou daarom niet te verwonderen zijn, indien zij in de oprichting van een krachtige volksvereeniging slechts de aankondiging zien van nog meer moeilijkheden, hetgeen hun gereserveerde houding voldoende verklaart.

Bezwaren. De heer *Tjokroaminoto*, voorzitter van de Centrale Sarekat Islam, vertoefde kort geleden te Batavia met het lid van het C. S. I.-bestuur *Sajid Hasan bin Semit* en den ontslagen regent van Bangkalan, *Raden Ario Soerio Negoro*. Laatstgenoemde

heeft, naar de *Kaom Moeda* vernam, te bevoegder plaatse bezwaren ingebracht tegen zijn ontslag. Ook de heer *Tjokroaminoto* heeft zich tot den heer *Dr. G. A. J. Hazen* gewend, ter bespreking van de onregelmatigheden, welke zich te Madjalaja (Prenanger Regentschappen) tusschen het S. I. bestuur en het B. B. hebben voorgedaan.

De heer *Sajid Hasan bin Semit* heeft intusschen bij den heer Hazen de bezwaren voorgebracht van de Mohamedaansche gemeente tegen de maatregelen door den gezondheidsdienst genomen, ter bestrijding van besmettelijke ziekten in Soerabaja. Thans zou hij zich waarschijnlijk tot de bevoegde autoriteiten wenden om opheffing, althans wijziging van de bezwarende regelingen te verkrijgen. De heer *Tjipto* keerde bereids naar Bandung terug. Ook hij is te Madjalaja geweest, zonder echter ter zake met den heer *Tjokroaminoto* samengewerkt te hebben.

S. I. Zooals reeds in een vorig weekoverzicht vermeld is, heeft *Hadji Djalim* een aanklacht tegen de *Sarekat Islam* van Madjalaja ingediend, terzake dat men hem heeft willen dwingen tot de S. I. toe te treden. Naar aanleiding hiervan werden het desahood en de *mantrigoeroe* van Tjibodas in voorloopige hechtenis gesteld.

De voorzitter van de Centrale Sarekat Islam, het volksraadslid O. S. Tjokroaminoto voornoemd, heeft zich daarom naar Madjalaja begeven, teneinde zich op de hoogte te stellen van de zaak. Ook het volksraadslid Tjipto Mangoenkoesoemo is op verzoek van den heer Darmokoesoemo, hoofdredacteur van de *Kaom Moeda*, tevens bestuurslid van de afdeling Bandung van Insulinde, daarheen gekomen met hetzelfde oogmerk. De heer Tjokroaminoto heeft zich, gelijk vermeld, bij den heer *Dr. G. A. J. Hazen* vervoegd en dezen mededeeling gedaan van zijne bevindingen. Verscheidene verklaringen van door hem gehoorde S. I.-leden heeft hij daarbij aan den Regeeringscommissaris ter hand gesteld. Op grond van dat onderzoek deelde de heer *Tjokroaminoto* mede, dat voor zooverre hem gebleken is, de beide aangehouden personen zonder schuld zijn en maakt hij zich sterk, dat zij door den rechter dan ook zullen worden vrijgesproken. De klagers moeten de zaak zeer overdreven hebben voorgesteld. De assistent-resident van Bandung weigerde aan den heer Tjokroaminoto mededeeling te doen van de feiten, welke de aangehouden personen bepaaldelijk ten laste gelegd worden. Op een desbetreffende vraag van het volksraadslid moet hij hebben medegedeeld, weinig te voelen voor een verhoor van de getuigen à décharge met het oog op de bekende solidariteit van de S. I.-ers. (*Kaom Moeda*).

De S. I. te Medan tracht voor de Javanen aldaar een eigen hoofd te krijgen en hen te onttrekken aan de rechtspraak der inheemsche rechtbank. (*Pewartu Deli*).

WAT DE CHINEES VERTELT.

Afstammings-registratie. De *Bintang Soerabaja* noemt het een merkwaardige coincidentie de zonder gemeenschappelijk overleg (zie het vorige weekoverzicht), nagenoeg gelijktijdig gehouden vergaderingen der beide organisaties van den Javaanschen adel in de Vorstenlanden, n.m. de *Prinsenbond* te Djokdja en de vereeniging „*Narpawandono*” te Solo. Temeer opvallend, omdat in beide vereenigingen tot uiting kwam een zekere onvergenoegdheid over het wel eens de hand lichten met de bij Stbl. 1903 No. 8 den adel geschonken privilegien, waarbij o.m. uitdrukkelijk is bepaald, dat alle straf- en burgerlijke zaken tegen bloed- en wettig aangehuwde verwanten van de regeerende en geregeerd hebbende vorsten tot en met den vierden graad ingesloten onderworpen zijn aan de kennisneming en beslissing van den Soenan, Sultan en de Hoofden van de Mangkoenogorsche en Pakoe Alam-huizen, in overleg met den gewestelijken bestuurder. In dit verband heeft men dan ook op te vatten — alzoo de schrijver — het besluit van den *Prinsenbond* om der Regeering te verzoeken ten behoeve der bovenbedoelde adellijken een burgerlijken stand in het leven te roepen, waardoor een behoorlijke afstammingsregistratie zal worden verkregen. „*Narpawandono*”. Te Solo hield de aftredende voorzitter dezer vereeniging, *Raden Mas Adipati Woerjoningrat*, een afscheidsrede, waarin hij de kwestie der berechting van de adellijken aan de orde stelde. De vereeniging bleek zich ter zake tot de *negri* te hebben gewend. Het daarop verkregen antwoord, waarbij een schrijven van den resident was gevoegd, was evenwel een zoodanige, dat van een afdoende regeling, welke in de tot dusverre twijfel-

Nederl. Handel-Maatschappij.

Gestort Kapitaal f 60,000,000.-
Statutaire Reserve 11,595,462.-

Hoofdkantoor: AMSTERDAM.
Agentschappen te ROTTERDAM en 's-GRAVENHAGE.

Vestigingen in het Oosten: Batavia, Soerabaja, Samarang, Bandoeng, Weltevreden, Cheribon, Tegal, Pekalongan, Djember, Solo, Djokjakarta, Tjilatjap, Padang, Medan, Tebing-Tinggi (Deli), Langsa, Kota-Radja, Palembang, Telok-Betong, Pontianak, Bandjermasin, Makassar, Singapore, Penang, Rangoon, Hongkong en Shanghai.

In- en Verkoop van Wissels en Telegrafische Transferten. — Incasseeringen en Financieringen. — Schriftelijke of Telegrafische Credieten. — Reiscredietbrieven. — Deposito's. — Rekeningen-Courant. — Administratie van Effecten en alle andere Bankzaken. — Consignatiecontracten met Cultuurondernemingen. — Verkoop van Producten.

Verzekert U

tegen verlies, vermissing en
beschadiging van Uw

Diamanten, Paarden en Bontwerk,

onverschillig hoe en waar in Europa,
te land of te water.

VEREENIGD ASSURANTIEKANTOOR

Plein 17a Den Haag
Tel. H. 2872.

DE NEDERLANDSCHE SPAARKAS

Hoofdkantoor: AMSTERDAM, Rokin 95.
Bijkantoren: BANDOENG en 's-GRAVENHAGE.

Kapitaalvorming in 12 jaren door stortingen gedurende 10 jaren.

Voor Nederland en Ned.-Oost-Indië dezelfde tarieven.
Vraagt gratis Prospectus.

= HAARLEMSCHE = BANKVEREENIGING

HAARLEM, LEIDEN, AALSMEER
BEVERWIJK, BLOEMENDAAL
EDAM, HILLEGOM, HOOFD-
DORP, LISSE, PURMEREND
IJMUIDEN, ZANDVOORT.....

GESTORT KAPITAAL . . . f 4.050.000.—
RESERVE ca. f 850.000.—

NEDERLANDSCH INDISCHE HANDELSBANK

AMSTERDAM BATAVIA 's-GRAVENHAGE
Ampenan, Bandoeng, Cheribon, Hongkong,
Indramajoe, Medan, Menado, Pekalongan,
Probolinggo, Semarang, Singapore, Soerabaja, Tegal, Tjilatjap, Weltevreden.

Kapitaal f 35.000.000.- Reserven f 17.400.000.-

HAAGSCHE Assurantie..... BRAND enz. 1805

Compagnie voor BRAND van 1805
Aanvragen om een Agentschap aan de Directie
Hoofdkantoor: Bezuidenhout No. 1, Den Haag

BRAND - BEDRIJF - INBRAAK

achtige gevallen voorziet, absoluut geen sprake is. Opnieuw werd met de negri en den gewestelijken bestuurder van gedachten gewisseld, evenwel wederom zonder resultaat. De berechting van familieleden des Soenans, die woonachtig zijn op Mangkoenegoroosch grondgebied en omgekeerd, is aan geen vaste regelen gebonden. De vereeniging is van meening, dat in dergelijke gevallen de betrokkenen worden berecht hetzij door den Soenan, hetzij door het hoofd van het Mangkoenegoroosche huis, al naar zij zich bevinden op het gebied dezer vorsten. Aan de autoriteit der zelfbestuurders zou dan niets tekort worden gedaan. De resident verklaarde echter dit voorstel niet in overweging te kunnen nemen, zoodat de vereeniging dus even ver is. Waar de reorganisatie van het rechtswezen in de residenties Soerakarta en Djokdjakarta, welke in 1903 tot stand kwam, geen of nagenoeg geen verandering bracht in de instelling en rechtsbevoegdheid van bepaalde rechtbanken en gerechten voor burgerlijke zaken tegen onderdanen van diverse vorsten, ware het wel te wenschen — alzo de schrijver — dat de rechtspleging in de Vorstenlanden op meer modernen leest werd geschoeid.

Woningverbetering. Men was oorspronkelijk van meening, dat de woningverbetering te Solo in het laatst van dit jaar zou zijn afgelopen, doch ik hoor — alzo een inzender in de *Pewartja Soerabaya* — dat het denklijk wel Februari 1919 zal worden, alvorens deze dienst te Solo likwideert. Een gering aantal woningen zal dan nog moeten worden afgewerkt door den dienst der inspectie. Men begon met de woningverbetering te Solo tegen het midden van 1915 en zal dus in precies 3½ jaar tusschen de 37000 en 38000 woningen afgewerkt hebben, of gemiddeld bijna 11000 per jaar. Een zeer mooi resultaat, waarover de Controleur Logeman tevreden mag zijn. Met de betaling door de bevolking van de uitstaande uit-schotten gaat het nog niet bijzonder uitstekend. De schrijver vernam, dat de achterstand momenteel van 60 tot 70 pCt. bedraagt. Daarvan komt natuurlijk nog een flink gedeelte binnen, doch niet zooveel, of de achterstand zal zeer belangrijk blijken.

Derde Nationaal Congres. Op het aanstaande derde nationale congres zal, naar de *Warna Warta* vernam, omtrent het Inlandsche militievraagstuk in een openbare vergadering alleen de vraag aan de orde worden gesteld, of het congres zich vóór of tegen de invoering der militie voor Inlanders onder de huidige omstandigheden zonder meer verklaren zal. Op deze wijze wil de centrale leiding een beginselstrijd in het openbaar tegen de Semaoenpartij vermijden, evenals die leiding dat ook al op het congres van verleden jaar te Batavia heeft gedaan, toen zij, in afwijking van haar oorspronkelijk programma, het Indië-Weerbaar vraagstuk en de daarmee samenhangende kwestie van militieplicht voor Inlanders niet in openbare zitting behandelde. Zelfs is de heer Abdoel Moeis toen niet in de gelegenheid gesteld het verslag van zijn zending naar Holland als afgevaardigde van de C. S. I. in de deputatie Indië-Weerbaar voor te lezen. In een gesloten vergadering heeft het bestuur zijn standpunt verdedigd en er een kwestie van vertrouwen van gemaakt. De vergadering heeft toen dat standpunt van haar bestuur goedgekeurd, maar teneinde geen geschilpunt te laten bestaan, dat tot splitsing van de vereeniging aanleiding zou kunnen geven, werd besloten, dat geen S. I.-er tot nader order het geschilpunt zou mogen aanroeren, op straffe van verlies van het lidmaatschap. Desniettegenstaande heeft de *Sinar Hindia* het orgaan van Semaoen — die men dus blijkbaar niet aandurfde — niet opgehouden de anti-Indië-Weerbaar-propaganda te blijven voeren en in het bijzonder werd Abdoel Moeis keer op keer aangevallen en als een aan de kapitalisten verkochte landverrader voorgesteld. Zoo groot schatte het centrale bestuur der S. I. den invloed van de Semaoenpartij, dat het zijn onder-voorzitter niet openlijk tegen die aanvallen heeft verdedigd, doch zich bepaald heeft tot de publicering van een verklaring, dat het hem het volste vertrouwen blijft schenken in zijn arbeid voor de Vereeniging, doch zich niet kon mengen in den strijd tusschen de personen van Semaoen en Abdoel Moeis.

Van Vreemde Koloniën en Verre Landen

Zuid-Afrika ter vredesconferentie.

Generaal Botha is te Londen aangekomen om de belangen van Z.-A. bij de vredesbesprekingen te behartigen. Tot verbazing van velen zal generaal Smuts echter niet als vertegenwoordiger van Z.-A. optreden. Hij was lid van 't oorlogskabinet, heeft daarin een voorname plaats ingenomen, iedereen verwachtte vrijwel hem naast Botha rechtstreeks een rol te zien toegevoegd. En nu gaf Reuter dit bericht tot inleiding van zijn terzijde treden:

„De benoeming van generaal Smuts tot lid van het oorlogskabinet was geheel en al een oorlogsmaatregel, door de regeering getroffen om partij te trekken van de groote ervaring en kennis van den Z.-Afrikaanschen staatsman gedurende den oorlog. Smuts wees er den eerste-minister op, dat het, daar de vijandelijkheden feitelijk zijn gedaan, voor hem raadzaam is niet langer lid te blijven. De eerste-minister heeft dienaangaande nog geen stap gedaan.

Afgescheiden van het oorlogskabinet neemt Smuts nog een werkzaam aandeel in de medewerking met de

regeering in andere richting ten aanzien van de oorlogskwesties.”

Zou dit ook in verband kunnen staan met een ander bericht, waaruit blijkt dat de Zuid-Afrikanen zich door de twee generaals niet overeenkomstig hunne wenschen vertegenwoordigd achten? Wij bedoelen 't volgende:

„De „Times” verneemt uit Kaapstad: De nationalisten maken definitief bekend, dat op 16 Januari te Bloemfontein een congres bijeen zal komen, om een afvaardiging of afgevaardigden te benoemen, die naar Europa zullen gaan, om op de vredesconferentie de onafhankelijkheid van de Kaap-provincie, Transvaal, Natal en den Oranje Vrijstaat te verkrijgen. Zij verzoeken door inschrijvingen de kosten te dekken, die op 10.000 pdst. geraamd worden.”

Chili en Peru.

Het zal waarschijnlijk wel lukken, de dreigende spanning tusschen Chili en Peru over de Tacna- en Arica-quaeatie weg te nemen. Chili en Peru zullen daartoe wel moeten besluiten, nu er zoovele invloedrijke personen hun goede diensten aanboden of willen aanbieden. Zoo heeft Shea, de Amerikaansche gezant te Santiago (Chili), aan den Chileenschen president Sanfuentes een mededeeling overhandigd van president Wilson, waarin deze zijn bemiddeling aanbiedt en den wensch uitspreekt dat het geschil tusschen Peru en Chili langs vriendschappelijken weg zal worden uit den weg geruimd.

De president van Chili heeft den gezant dank gezegd voor dien stap en verklaard, de vredeswenschen van Wilson te deelen. Hij is van oordeel, dat een getrouwe uitoefening van het verdrag van Ancon volgens recht en billijkheid een bevredigende schikking zal waarborgen. Nog voegde de Zuid-Amerikaansche president er aan toe, dat noch de Chileensche regeering, noch het Chileensche volk den oorlog willen.

Van den anderen kant heeft president Wilson de Argentijnsche republiek uitgenoodigd hem behulpzaam te zijn bij zijn pogingen om den vrede in stand te houden; en de Argentijnsche president Irigoyen heeft deze uitnoodiging ingewilligd.

Ook Brazilië steunt de verzoeningspolitiek van president Wilson te Santiago en te Lima, waarbij het zich steunt op de noodzakelijkheid om de solidariteit van pan-Amerika te handhaven gedurende de vredesconferentie in Europa. Dit is in het belang van de beginselen, die Ver. Staten zich voorstellen, daar te bepleiten.

Daar ook een tusschen Mexico en de Ver. St. ontstane spanning door vergelijking bijgelegd zal worden, doet Amerika wel zijn best om de stemming voor de vredesconferentie niet te bederven. Europa mocht hieraan wel een les ontleenen.

Scheepsbouw in de Vereenigde Staten.

Wij lezen 't volgende in de „N.R.Ct.”: „Full Speed Ahead” is de naam van een blad, dat wordt gereedgemaakt en uitgegeven door de Pacific Coast Shipbuilding Company. In een hoofdartikel bespreekt dit blad de toekomst van de Amerikaansche Scheepsbouw-industrie en, aldus het blad, „onverschillig of de oorlog spoedig ten einde is of nog jaren duren zal, die toekomst is veilig.”

Een uitspraak aanhalende van den voorzitter van de United States Shipping Board, Edward N. Hurley, verklaart het blad dat de normale wereld-scheepstonnemaat niet zal worden bereikt vóór het jaar 1922, waarschijnlijk ten minste. Bij deze becijfering is geen rekening gehouden met de toenemende vraag, welke een direct gevolg zal zijn van het sluiten van den vrede.

In een officieel pamflet somt de Shipping Board de verliezen op welke de verschillende koopvaardijvlooten van de wereld hebben geleden en komt tot de conclusie dat de gezamenlijke tonnemaat, welke verloren is gegaan (Duitsland en Oostenrijk uitgezonderd) 18,062,088 tonnen deadweight bedraagt.

Vervolgens gaf de Shipping Board eenige gegevens ten beste omtrent scheepsconstructie, daardoor tot het resultaat komende, dat de Vereenigde Staten thans in de positie zijn van het eerste schip-bouwende land van de wereld. Het hooger genoemde lichaam geeft de volgende cijfers:

Totaal verlies (van geallieerden en neutrale naties) vanaf 1 Augustus 1914 tot 1 September 1918 21,404, 931 (t. d. w.).

Totaal constructie (geallieerde en neutrale naties) in dezelfde periode 14,247, 825.

Tonnemaat van genomen vijandelijke schepen tot einde 1917 3,795,000.

Meerder verlies dan aanwinst 3,362,088.

Geschatte toeneming van de gezamenlijke tonnemaat, indien de oorlog niet tusschenbeide ware gekomen (gebaseerd op de vermeerdering tusschen de jaren 1905 en 1914) 14,700,000.

Netto deficit tengevolge van den oorlog 18,062,088.

De maandelijksche constructie van schepen door de geallieerde naties overtrof voor het eerst in Mei 1918 de verliezen ten gevolge van den duikboot-oorlog.

Op 30 Juni 1914 was het totaal van de tonnemaat der gezamenlijke handelsvlooten van de wereld 49,089,552 ton gros of, volgens schatting van Lloyds 73,634,328 ton deadweight.

Waar de voorzitter van de United States Shipping Board als zijn meening te kennen gaf, dat het wereld-deficit van meer dan 18 miljoen ton in 1922 zal worden ingehaald, heeft hij geen rekening gehouden met de zeer waarschijnlijke meerdere vraag naar schepen na den oorlog, zoodat er in de eerstvolgende jaren naar menselijke berekening meer geëischt zal worden van

Rotterdamsche Bankvereeniging

Kapitaal en Reserven f 66.000.000.-

ROTTERDAM AMSTERDAM 's-GRAVENHAGE

Boompjes	Rokin	Mauritskade
Coolsingel Delfshaven Flejenoord Schiedam Vlaardingen	Zaandam	Bezuidenhout Kneuterdijk Naaldwijk Rijswijk Zechevingen

Handelscredieten.
Voorschotten in rekening-Courant.
Deposito's.
Cheque-Rekeningen met rente-vergoeding.
Gelegenheid tot open en gesloten bewaargeving.

SAFE-DEPOSIT.

Nationale Bankvereeniging

Kapitaal en Reserven f 7.200.000.-

Hoofddirectie en Centrale Administratie te Utrecht.

Alkmaar	Geldermalsen	Purmerend
Alphen a/d Rijn	Gouda	Schagen
Amersfoort	Gorinchem	Schoonhoven
Apeldoorn	Groenlo	Sliedrecht
Arnhem	Groningen	Sneek
Assen	Haarlem	Stads kanaal
Barneveld	Harlingen	Ternuzen
Bodegraven	Heerenveen	Tholen
Borelio	Helder (den)	Tiel
Boskoop	Hengelo (O.)	Uithoorn
Coevorden	Hoogeveen	Utrecht
Culemborg	Hoogeveen	Veendam
Delft	Huist	Veenendaal
Den Burg (Texel)	Katwijk	Vlissingen
Deventer	Leeuwarden	Wildervank
Doetinchem	Leiden	Woerden
Dokkum	Lochem	IJmuiden
Dordrecht	Meppel	Zeist
Drachten	Middelburg	Zierikzee
Ede	Nijmegen	Zutphen
Franecker	Oostburg	Zwijndrecht

DISCONTEEREN EN INCASSEEREN
WISSELS OP BINNEN- EN BUITENLAND

MEIJER & Co.

Commissionairs in Effecten.

Rokin 55 Amsterdam
SPECIALE AFDEELING INCOURANTE FONDSSEN.

Vraag en aanbod van Indische Fondsen.
Vertegenwoordigd te 's-Gravenhage.

TAAMS & KEYSER

Bankastraat 10 's-Gravenhage
IN EFFECTEN.

Speciale afdeling Incourante Fondsen.
Cultures - Industrie - Handel.

Ons blad wordt op aanvraag geregeld toegezonden.
COUPONS. REK.-COURANT.

NEDERLANDSCH-INDISCHE ESCOMPTO MAATSCHAPPIJ

OPGERICHT IN 1857.

Agentschap: 's-Gravenhage, Prins Hendrikplein 14

BELAST ZICH MET ALLE MOGELIJKE BANKZAKEN.

SAFE-DEPOSIT.

Coöperatieve

Amsterdamsche Crediet-, Deposito- en Spaarbank,
Hoofdk.: N.-Z. Voorburgwal 65 (Geb. Unicum), A'dam.

CREDIETEN met en zonder persoonlijke of zakelijke zekerheid, ook aan Indische Ambtenaren en verlofgangers.
SPARGELDEN. Rentevergoeding 5 pCt. 's jaars.

ONDERLINGE LEVENSVZERKERING VAN EIGEN HULP

Hoofdkantoor: 's-GRAVENHAGE, Kortenaerkade 3. Bijkantoor: BATAVIA, Passer Pisang.

Verlaagde Indische Tarieven met Aandeel in de Winst.

Vraagt deze tarieven en gij zult Uwe levensverzekering sluiten bij de O. L. v. E. H.

**Sluit Uw Molest-, Bagage-, Noodhavenkosten-, Brand- en Inbraakverzekeringen bij
W. LEDEBOER - WIJNSTRAAT 130 - ROTTERDAM.
Billijke Premiën. Gunstige Voorwaarden.**

de scheepswerven, dan vóór den oorlog het geval was. Mr. Hurley verder aanhalende, zegt „Full Speed Ahead”: „Wij zijn nog in de eerste verte niet aan het einde van ons scheepsbouw-program. Er werd gezegd dat de keizer eenmaal zich heeft uitgelaten, dat elke keer dat de „Vaterland” naar Duitschland terugkeerde met een lading Amerikaanse passagiers, dat voor het Duitsche volk een winst beteekende van 150,000 dollars. Wij zullen echter na den oorlog geen scheepswerven meer betalen aan Duitschland. Wij zullen diezelfde betalen en ontvangen door de Amerikaanse koopvaardij.

„Amerika legt zich toe op het bouwen van schepen en zal gaan specialiseeren in den handel op vreemde landen. Wij wenschen niet slechts de dagen weder in het leven te roepen toen de Yankee-klipper-schippers wereld record haalden met hun zeereizen maar wij willen die records verbeteren.

„Voor den scheepsbouwer kan dat slechts beduiden, dat in tal van jaren onze schepen bezig zullen zijn en onze werven ook.

„Onze spoorwegen hebben op het oogenblik een miljoen man in dienst. Ik waag het te voorspellen, dat binnen vijf jaren onze werven meer dan een miljoen zullen employeeren, in verband met de steeds toenemende Amerikaanse koopvaardij.

Er is een geweldige verandering waar te nemen in de Amerikaanse koopvaardij. De zee heeft in de laatste jaren, in de laatste tientallen van jaren mag men wel zeggen, den gemiddelden Amerikaan niet aangetrokken. Thans echter is het denkbeeld levendig geworden, dat de toekomst van Amerika op zee ligt en het aantal aspirant-zeelieden is sterk toegenomen. Tot het toe voeren op de meeste schepen onder Amerikaanse vlag niet slechts buitenlanders als bemanning, maar ook vaak als gezagvoerders en officieren.

Thans vertrekt er bijna geen schip of het heeft een aantal leerlingen aan boord, die uitstekend materiaal zullen leveren voor een aanstaande „all-American” bemanning. De oorlog is de directe aanleiding geweest, dat Amerika zich plotseling moest gaan toeleggen op het bouwen van schepen, zooals geen ander land ter wereld op het resultaat is, dat thans in een enkele maand meer schepen worden te water gelaten, dan voorheen in een jaar het geval was. Een enkele werf, die op Hog Island, zal tegen het einde van het thans loopende jaar in staat zijn meer schepen af te leveren, dan er vroeger in het geheele land werden gebouwd. Dat wil zeggen wat de totaal-tonnemaat betreft. Een van de andere gevolgen is geweest dat schier overal de levenscondities voor den zeeman verbeterd zijn, zoodat na den oorlog Amerika niet meer te kampen zal hebben met het groote verschil in gages, dat aan Amerikaanse zeelieden wettelijk moest worden uitbetaald, vergeleken bij de gages aan bemanningen van schepen van andere naties. De tegenwoordige omstandigheden brengen mede, dat de schepen, welke thans in de Vereenigde Staten worden gebouwd duur zijn, maar daartegenover staat, dat in de eerste jaren na den oorlog de vrachten hoog zullen blijven, als gevolg van het hierboven beschreven tekort aan tonnemaat.

Het zal een eigenaardig gezicht zijn, wanneer wij schepen onder Amerikaanse vlag de havens van Rotterdam, Amsterdam, Batavia, Semarang en Soerabaya zien aandoen, maar het is een gezicht, waarop men zich zal dienen te voorbereiden.

„Onze spoorwegen hebben op het oogenblik een miljoen man in dienst. Ik waag het te voorspellen, dat binnen vijf jaren onze werven meer dan een miljoen zullen employeeren, in verband met de steeds toenemende Amerikaanse koopvaardij.

Er is een geweldige verandering waar te nemen in de Amerikaanse koopvaardij. De zee heeft in de laatste jaren, in de laatste tientallen van jaren mag men wel zeggen, den gemiddelden Amerikaan niet aangetrokken. Thans echter is het denkbeeld levendig geworden, dat de toekomst van Amerika op zee ligt en het aantal aspirant-zeelieden is sterk toegenomen. Tot het toe voeren op de meeste schepen onder Amerikaanse vlag niet slechts buitenlanders als bemanning, maar ook vaak als gezagvoerders en officieren.

Thans vertrekt er bijna geen schip of het heeft een aantal leerlingen aan boord, die uitstekend materiaal zullen leveren voor een aanstaande „all-American” bemanning. De oorlog is de directe aanleiding geweest, dat Amerika zich plotseling moest gaan toeleggen op het bouwen van schepen, zooals geen ander land ter wereld op het resultaat is, dat thans in een enkele maand meer schepen worden te water gelaten, dan voorheen in een jaar het geval was. Een enkele werf, die op Hog Island, zal tegen het einde van het thans loopende jaar in staat zijn meer schepen af te leveren, dan er vroeger in het geheele land werden gebouwd. Dat wil zeggen wat de totaal-tonnemaat betreft. Een van de andere gevolgen is geweest dat schier overal de levenscondities voor den zeeman verbeterd zijn, zoodat na den oorlog Amerika niet meer te kampen zal hebben met het groote verschil in gages, dat aan Amerikaanse zeelieden wettelijk moest worden uitbetaald, vergeleken bij de gages aan bemanningen van schepen van andere naties. De tegenwoordige omstandigheden brengen mede, dat de schepen, welke thans in de Vereenigde Staten worden gebouwd duur zijn, maar daartegenover staat, dat in de eerste jaren na den oorlog de vrachten hoog zullen blijven, als gevolg van het hierboven beschreven tekort aan tonnemaat.

Het zal een eigenaardig gezicht zijn, wanneer wij schepen onder Amerikaanse vlag de havens van Rotterdam, Amsterdam, Batavia, Semarang en Soerabaya zien aandoen, maar het is een gezicht, waarop men zich zal dienen te voorbereiden.

„Onze spoorwegen hebben op het oogenblik een miljoen man in dienst. Ik waag het te voorspellen, dat binnen vijf jaren onze werven meer dan een miljoen zullen employeeren, in verband met de steeds toenemende Amerikaanse koopvaardij.

Er is een geweldige verandering waar te nemen in de Amerikaanse koopvaardij. De zee heeft in de laatste jaren, in de laatste tientallen van jaren mag men wel zeggen, den gemiddelden Amerikaan niet aangetrokken. Thans echter is het denkbeeld levendig geworden, dat de toekomst van Amerika op zee ligt en het aantal aspirant-zeelieden is sterk toegenomen. Tot het toe voeren op de meeste schepen onder Amerikaanse vlag niet slechts buitenlanders als bemanning, maar ook vaak als gezagvoerders en officieren.

Thans vertrekt er bijna geen schip of het heeft een aantal leerlingen aan boord, die uitstekend materiaal zullen leveren voor een aanstaande „all-American” bemanning. De oorlog is de directe aanleiding geweest, dat Amerika zich plotseling moest gaan toeleggen op het bouwen van schepen, zooals geen ander land ter wereld op het resultaat is, dat thans in een enkele maand meer schepen worden te water gelaten, dan voorheen in een jaar het geval was. Een enkele werf, die op Hog Island, zal tegen het einde van het thans loopende jaar in staat zijn meer schepen af te leveren, dan er vroeger in het geheele land werden gebouwd. Dat wil zeggen wat de totaal-tonnemaat betreft. Een van de andere gevolgen is geweest dat schier overal de levenscondities voor den zeeman verbeterd zijn, zoodat na den oorlog Amerika niet meer te kampen zal hebben met het groote verschil in gages, dat aan Amerikaanse zeelieden wettelijk moest worden uitbetaald, vergeleken bij de gages aan bemanningen van schepen van andere naties. De tegenwoordige omstandigheden brengen mede, dat de schepen, welke thans in de Vereenigde Staten worden gebouwd duur zijn, maar daartegenover staat, dat in de eerste jaren na den oorlog de vrachten hoog zullen blijven, als gevolg van het hierboven beschreven tekort aan tonnemaat.

Het zal een eigenaardig gezicht zijn, wanneer wij schepen onder Amerikaanse vlag de havens van Rotterdam, Amsterdam, Batavia, Semarang en Soerabaya zien aandoen, maar het is een gezicht, waarop men zich zal dienen te voorbereiden.

„Onze spoorwegen hebben op het oogenblik een miljoen man in dienst. Ik waag het te voorspellen, dat binnen vijf jaren onze werven meer dan een miljoen zullen employeeren, in verband met de steeds toenemende Amerikaanse koopvaardij.

pong behooren, uit welke de moeder stamt. Aldus is het te begrijpen dat van oudsher weinig vermenging heeft plaats gehad en dat het ras vrij zuiver is gebleven.

De Ingenieur.

In No. 51 schrijft ir. A. S. Buisman een artikel (met afbeeldingen), getiteld: Havenloodsen geheel van gewapend beton en met groote steunpuntsafstanden te Tandjong Priok. — Verder geeft ir. Wouter Cool een staat, aangevende de kade- en steigerhoogten in verschillende havens van Ned.-Indië, op 1 September 1918. (De opgave heeft betrekking op de navolgende havens: Tandjong Priok, Soerabaja, Tjilatjap, Makassar, Emmahaven, Sabang, Belawan, Palembang, Ambon, Bandjermasin en Pontianak.

Indië. Geïllustreerd Weekblad.

Afl. 38 bevat o.m.: De Koeboe's, door N. (vervolg). — Sumatra's Oostkust. Schetsen over de aldaar wonende menschenrassen, hunne eigenaardigheden en gebruiken, door G. D. Langereis. De Chineezers (slot).

Handelsberichten.

No. 614 van dit weekblad verstrekt de 4e afd. van het Dep. van Koloniën mededeelingen over de volgende onderwerpen: Oostkust van Sumatra gedurende Mei 1918. — Atjeh en Onderhoorigheden, gedurende Mei 1918. — Invoer van manufacturen op Java en Madoera, gedurende het eerste halfjaar 1918. — West-Indië. De landbouw gedurende 1917 (ontleend aan het verslag over 1917 van het Departement van den Landbouw in Suriname).

Indrukken over Ned.-Indië.

In No. 6 van den 12en jaargang van „Economische Verslagen” beschrijft consul J. A. Schuurman „Indrukken van de omstandigheden waarin Ned.-Indië bij den aanvang van 1918 op zekere gebieden verkeerde.”

Na een schets te hebben gegeven van de moeilijkheden waaronder ook Indië door den oorlogstoestand lijdt, voor zoverre deze betrekking hebben op de cultuurvoortbrengselen, komt schr. tot de volgende conclusie.

- 1°. De Indische samenleving gaat thans gebukt onder:
 - a. gebrek aan grondstoffen en fabrikaten, benodigd voor de produceerende bedrijven;
 - b. gebrek aan schepen om producten weg te voeren;
 - c. dientengevolge hooge kost- en vrachtprijzen, veelal samenvallende met een dalende markt;
 - d. verbod van invoer der Indische artikelen in verschillende goede afzetgebieden.

2°. Er wordt veel bezuinigd; veel vernieuwing wordt uitgesteld. Toch wijzen de totaal cijfers op toeneming der productie, voornamelijk bij thee, rubber, copra en koffie. Wat thee en koffie betreft, doet de afstand, althans zoolang de oorlog ongewijzigd voortduurt, aan overproductie denken. Of dit inderdaad zoo is, zal de beweging der beurswaarden wel aantoonen.

3°. Indien 1918 geen verlichting brengt, zal het gebrek aan opslagruimte verschrikkelijk worden, de kans op bederf groot, en het renteverlies aanzienlijk zijn. Stopzetting van bedrijven, werkloosheid en gebrek zijn dan niet uitgesloten. Intusschen werken verreweg de meeste ondernemingen, hoewel voor dreigende toekomst niet blind, met oud-vaderlandsche volharding verder, op hoop van zegen. Aldus blijft er werk aan den winkel en blijft Indië — ten minste vooralsnog — voor groote schokken bewaard. Het gaat in dezen meestal om overjarige cultures, welke geregeld onderhouden moeten worden, wil de waarde der aanplantingen niet hard achteruit gaan.

Teysmannia.

Afl. 7 van den 29en jaarg. opent met eene beschouwing van K. van der Veer over Zuid-Bali en zijn rijstbouw, waaromtrent schr. opmerkt: Bali zien is den Balinees eeren om zijn rijstbouw. — L. Koch publiceert de resultaten van verdere onderzoekingen betreffende de praktijkwaarde van de lijnen selectie-methode, mede in verband met het gemengd planten van variëteiten. — Eerstgenoemde schr. vermeldt verder nog wetenswaardigheden over het zgn. „vogelkoren” (Pennisetum typhoideum) dat in Europa niet groeit, doch bij vogelhandelaren gewoonlijk wel te verkrijgen is, in den vorm van bijna 2 decimeter lange aren, waaraan zich zeer dicht op elkaar gepakt talloos veel ronde zaden ontwikkelen. Schr. zegt, dat de zaden tot meel gemalen, zeer geschikt zijn om er brood van te bakken en dat de Negers en bewoners van Voor-Indië het vogelkoren eten als boeboer.

Moederland en Koloniën.

Dezer dagen is in druk verschenen (als No. III, jrg. 1918 van het orgaan der Vereeniging „Moederland en Koloniën”) den tekst der voordracht van Mr. I. A. Nederburgh over de wenschelijkheid der afschaffing van de wettelijke onderscheiding der bevolking van Ned.-Indië naar rassen of klassen.

Indisch Tijdschrift van het Recht.

Behalve de rubriek jurisprudentie, bevat No. 1-3 van deel III van het Indisch Tijdschrift van het Recht een uitgebreide verhandeling van den kapitein bij den generalen staf H. L. la Lau over de Staat van Oorlog en Beleg (vergelijking tusschen de wetgeving ten deze in Nederland en in Indië).

Handel en Bedrijf.

In No. 22 voortzetting van het artikel over rijst (pro-

Geldersche Credietvereeniging
belasten zich met alle bankzaken.

DEPOSITO's.

VEILIGHEIDSKELDER.

Bakkerstraat

Arnhem.

DE BAS & Co., Bankiers

HEERENGRACHT 17 - 'S-GRAVENHAGE

BELASTEN ZICH MET ALLE BANKZAKEN

:-: Safe-Inrichting. :-:

Bataafsche Bank

Hoofdkantoor: 'S-GRAVENHAGE, Sweelinckstraat 180

Telefoon H. 7462.

Alle BANKZAKEN, EFFECTEN

..... INCASSO's, COUPONS

Handel- en Cultuur-Maatschappij

Gevestigd te AMSTERDAM, Prins Hendikkade 79.

Telefoon 49 Noord, Telegram-adres: Amesz, Amsterdam.

Import van alle Nederlandsch-Indische producten. Neemt op zeer billijke conditiën vertegenwoordigingen aan van in Nederlandsch-Indië gevestigde firma's. Belast zich met den verkoop van — en geeft voorschot op producten als: Tabak, Koffie, Rijst, Oliehoudende Gewassen, speciaal Copra, Sesame Zaad, Grondnoten, enz.

BANKIERS: Nederlandsche Handel-Maatschappij.

AMSTERDAMSCHER BANK - Amsterdam

Kapitaal f 34.385.300.—

Reservefonds - 22.400.000.—

Bijzondere Reserve 2.000.000.—

— ALLE BANKZAKEN —

Bank-Associatie

Wertheim & Gompertz 1834 en Credietvereeniging 1853.

ALLE BANKZAKEN.

Kapitaal en Reserves f 11.500.000.— Twintig Kantoren

E. DUNLOP & Co.

Heerengracht 442 Amsterdam

met Kantoren in Nederl.-Indië te Batavia, Semarang, Soerabaya, Bandoeng, Padang en Medan.

Export naar Nederl.-Indië, speciaal van alle soorten dranken, provisiën, sigaren, sigaretten enz., als: gedistilleerd, likeuren, wijnen, cognac, champagne, portwijn, sherry, bieren, mineraalwater, limonades. Vleesch- en vischconserven, kaas, melk. Geconserv. vruchten, jams, suiker- en chocoladewerken, bicuits, zeep, parfumeriën, eau de cologne, patent-medicijnen.

CENTRALE BANKVEREENIGING

Molenstraat 21a. Telefoon: Haag 1481

'S-GRAVENHAGE.

Belast zich, **zonder eenige kosten**, met de inschrijving op de

5% LEENING VAN DEN STAAT DER NEDERLANDEN

groot f 350.000.000.—

in stukken van f 1000.—, f 500.— en f 100.—

Koers van uitgifte 99 %.

ductie, handel, enz.) Thans worden besproken de volgende landen van voortbrenging. Formosa, Fransch Indo-China, Siam, Ned. Oost-Indië, Vereenigde Staten van Amerika, Centraal- en Zuid-Amerika.

De Economist.

De heer P. H. van der Kemp schrijft in de Dec. afl. van de Economist eene verhandeling over „De geboorte van ons Consulaat te Canton uit het verleden van Nederlands handel op China.”

Koloniaal Tijdschrift.

De Dec.-afl. opent met een bundeltje Liefcrinckiana n.l.: De controle op de klachten, door de Redactie. — Relas omtrent de zending Liefcrinck in Sumatra's Westkust, door een Ooggetuige. — Hoe het Bestuur werken moet, door Gonggrijp Sr. — Het Rapport Liefcrinck, door eenige handlangers tegen wil en dank. — Mr. J. H. Abandanon artikelt over het onderwijs in Japan, een onderwerp dat ten zeerste belangstelling verdient. — Mr. A. A. de Vries besluit zijn opstel: Een en ander over de Indische rechterlijke organisatie en rechtspraak in den tijd der Oost-Indische Compagnie. — Verder bevat de afl. het vervolg van Gonggrijp Sr.'s interessante opmerkingen over de begroting van Ned.-Indië voor het dienstjaar 1919, zoomede de geregelde rubrieken: Verscheidenheden. — Kroniek, door Tertius. — Persoverzicht, door C. v. d. V. — Bibliographie, door C. v. d. V.

De „Edele Compagnie” herleeft.

Naar aanleiding van het veel besproken rapport Liefcrinck, zooals het gedeeltelijk is gepubliceerd in de Inleiding van het jongste Koloniaal Verslag (afzonderlijk uitgegeven in de gelijkkluidende „Mededeelingen omtrent enkele onderwerpen van algemeen belang”) schrijft J. E. S(tokvis) in No. 51 van „De Taak” een gepeperd hoofdartikel.

Zoo leest de schr. uit de rapporten-Liefcrinck o.a., dat op Sumatra een wanbestuur heerschte, houdbaar krachtens de dictatoriale vrijheid, gelaten aan een bestuursman, voortgekomen uit de school van Heutzs-Colijn-Frijling, de school der Compagnies-renaissance. De aan den dag gebrachte feiten laten hem slechts één indruk: er is op Java een volslagen Compagniesbeheer gevoerd. Vonden de compagniesdaden echter verontschuldiging in de omstandigheden en de tijden waaronder zij geschieden, thans is elke herleving van haar regime een schande, een teruggang, een gevaar. „Een despoot als Van Heutz, die met weinig geld veel onderwierp, kon een decennium geleden een poosje imperialistisch worden gebruikt — discipelen, meest van den tweeden rang, hadden niet moeten worden aanvaard. Het bezit was verkregen met geweld en zuinigheid; van Heutz had het grove werk verricht, maar hiermee was dan ook de tijd voor een goed en modern bestuur gekomen. Men had geld en niet geweld in die nieuw gewonnen gebieden moeten steken.”

Het vonnis van den heer Liefcrinck over het bestuur in Tapanoeli is volgens den heer St. vernietigend. De oorzaak van den Djambi-opstand één nare, verdrietige geschiedenis van flaters en wanbestuur. Op Sumatra's Westkust, een onzer trouwste en oudste streken, werd met duidelijke overtreding der wetten en buiten elke wezenlijke controle van het hoofd van gewestelijk bestuur, de bevolking door ondragelijken belastingdruk en heerendiensten tot het uiterste gebracht.

Er is naar aanleiding van de Sumatra-schande veel gepraat over de vraag, wie de eigenlijke schuldigen zijn. De een zei Lulofs; de ander de regeering; een derde wees naar de uitvoerende ambtenaren. Er is natuurlijk schuld bij allen, meent schr.

Water. Maandblad voor Nederland en Koloniën.

No. 6 van den 2en jaarg. (15 Dec. 1918) bevat een artikel over de bronwaterleiding van Batavia, door Prof. ir. C. W. Weijs, geschreven aan de hand van een recent werk van ir. D. Drost, voor de verwezenlijking van wiens plannen de gemeenteraad van Batavia onlangs / 10.000.000 beschikbaar stelde.

Schoolatlas van Ned. Oost-Indië.

Van den bekenden Schoolatlas van Nederlandsch-Oost-Indië, samengesteld door den oud-inspecteur van het Inlandsch onderwijs W. van Gelder, is (bij J. B. Wolters te Groningen) de vijftiende druk verschenen. Bij een vergelijking van de vorige met deze nieuwe uitgave blijkt, dat de samensteller wederom gestreefd heeft, den atlas in alle opzichten up to date te doen zijn; hier en daar zijn zoo mogelijk nog kleine verbeteringen en wijzigingen aangebracht, zoodat zonder overdrijving kan worden gezegd dat dit werk, als school uitgave, thans aan de hoogste eischen voldoet, cartographisch zoowel als typographisch.

Leeszaal Laan van Meerdervoort 187.

Bat. Nieuwsblad, De Locomotief, Suriname, Weekblad voor Indië, De Banier, De Ind. Gids, Neerlandia, Koloniaal Tijdschrift, Nationale, De Vrijzinnig Democr. Onze Vloot, Theosophisch Maandblad, Korte Verslagen van de Verg. der 2e Kamer der Staten Generaal, Financieel Nieuws- en Uitlotingsblad, Brochures, enz.

Mededeelingen.

Van het Informatie-bureau: (Heulstraat 17, Den Haag).

Uitzending voor den Nederlandsch Oost- en West-Indischen Staatsdienst. —

Voor de na te noemen betrekkingen bij 's lands dienst in Nederlandsch Oost-Indië, waarin moet worden voorzien door uitzending vanwege het Departement van Koloniën, bestaat thans gelegenheid tot mededinging: Ambtenaar bij de rechterlijke macht (Doctoren in de rechtswetenschap, die geslaagd zijn in het examen bedoeld bij art. 141, 2de lid, der Hooger-onderwijswet).

Ambtenaar bij den bureaudienst (Doctoren in de rechtswetenschap).

Twee leeren in de plant- en dierkunde.
Vier leeren in de Nederlandsche taal.
Een leeraar in de aardrijkskunde.
Een leeraar in het Duitsch.
Een leeraar in het Fransch.
Gouvernements-arts bij den burgerlijken geneeskundigen dienst (voor vasten of tijdelijken dienst);
Tijdelijk gouvernements-arts bij den dienst der pestbestrijding;
Vrouwelijke artsen kunnen voorshands niet worden uitgezonden.

Verpleegster bij het krankzinnigenwezen.
Veearts bij den burgerlijken veeartsenijkundigen dienst.

Ingenieur voor de Landsgebouwen (Bouwkundig ingenieur).

Civiel-ingenieur;
Tijdelijk ingenieur voor de bevoeiing van gronden op de Buitenbezittingen (civiel-ingenieur);

Opzichter;
Tijdelijk bouwkundig opzichter;
bij den waterstaat en 's lands burgerlijke openbare werken.

Waterbouwkundig ingenieur (dienst waterkracht en electriciteit).

Opziener bij den dienst van het mijnwezen.
Opziener bij den dienst der Ombilimijnen.
Adjunct-landmeter bij het kadaster.

Ingenieur bij het mijnwezen.
Civiel-ingenieur;

Werktuigkundig ingenieur;
Ingenieur voor het signaalwezen;
Aspirant-adjunct-chef of adjunct-chef der 1ste of 4de afdeling;

bij den dienst der Staatsspoorwegen.
Aspirant-ingenieur bij den dienst van het stoomwezen (jong werktuigkundig ingenieur).

Aspirant ingenieur;
Instrumentmaker 1ste klasse;
Instrumentmaker 2de klasse;

Commies;
bij den post-, telegraaf- en telefoondienst.
Onderwijzer der 3de klasse bij het openbaar Europeesch lager onderwijs.

Opzichter bij de bevoeiingswerken ten behoeve van den landbouw.

Baas-leerlooier bij het gevangeniswezen.
4 ijkers ten behoeve van het ijkwezen in Ned.-Indië.

Voor de na te noemen betrekkingen bij 's lands dienst in Nederlandsch West-Indië, waarin moet worden voorzien door uitzending vanwege het Departement van Koloniën, bestaat thans gelegenheid tot mededinging:

Lid van het Hof van Justitie te Curaçao.
Opzichter bij het Departement van Openbare Werken op Curaçao.

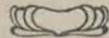
Hoofdverpleegster militair hospitaal te Paramaribo.
Zij, die voor uitzending tot een dezer betrekkingen in aanmerking wenschen te komen, kunnen zich tot het verkrijgen van inlichtingen wenden tot de 3de afdeling (Personeele Zaken, burgerlijke dienst) van het Ministerie van Koloniën.

(Nederlandsche Staatscourant van 2 December 1918, No. 281).

UITGAVE van de N.V. Boekdrukkerij v.h. Firma T. C. B. TEN HAGEN en bij alle Boekhandelaren verkrijgbaar:

De Indische Rijsttafel.

Recepten van een Indisch Kokki.

BEWERKT VOOR HOLLAND

DOOR

FRANÇOIS BLOM,

Schrijver van „De Moderne Kookkunst”

3DE DRUK.

Prijs: ingenaaid . . . f 0.75

Instituut „VAN WIJNGAARDEN”,
Neutrale School voor M.U.L.O Jongens en Meisjes.
2de Schuijststraat 332 (Duinoord), Den Haag.
Afd. A (6 leerjaren) opleid. H.B.S., Lyceum en Gymnasium
Afd. B (3 leerjaren voor leerlingen boven 12 jaar). Opleiding voor verschillende examens.
Schoolgeld f 60.— tot f 100.— per jaar.
Kleine klassen, ruime lokalen, Centr. verwarming, Electr. verlichting.

GEBR. HERS
Tuin-Architecten
JAVALAAN 27
HILVERSUM
bevelen zich aan voor Aanleg van Tuinen en Buitenplaatsen

FAMILIE-BIOSCOOP
PRINSESTRAAT.
Vanaf VRIJDAG 27 DECEMBER:
Iederen middag half drie.
Zon- en Feestdagmiddag van 2—7 uur doorlopend.
Iederen avond 8 uur.
Opvoeringen van den origineelen onderzee-film:
20.000 MIJLEN ONDER ZEE.
naar JULES VERNE's meest fantastische roman.
„Geen fotografische trucs, maar beelden van „hoogstwetenschappelijke waarde, fantastische ont-hullingen uit de diepzee, opgenomen volgens „systeem van de GEBROEDERS WILLIAMSON”.
KAPITEIN NEMO . . . ALLEN HOLUBAR.
Plaatsbespreken, ook een dag vooruit, dringend aanbevolen.
Alle kinderen steeds toegang, ook 's avonds.

Olympia Theater
Prins Hendrikplein 3 Tel. H. 9521
Vanaf VRIJDAG 27 DECEMBER 1918
No. 3 van de Gouden Serie
Op Hoop van Zegen
SPEL VAN DE ZEE naar het beroemde werk van
HERMAN HEIJERMANS
In de Hoofdrol:
Mevrouw E. DE BOER-VAN RIJK als KNIERTJE.

Adverteeren doet verkoopen.

3, N°. 52
 EN^o,
 Meisjes.
 g.
 mnasium
 (ar). Op
 erlichting
 RS
 ten
 27
 M 2
 aan
 van
 iten-
 3.3.3
 ER:
 uur
 film:
 EE.
 man.
 van
 e ont-
 gings
 SON".
 AR.
 ngend
 9521
 is
 erie
 n
 NS
 JK
 open.

John Kennis
Ladies' and Gentlemen's Tailor
 Weteringschans 251 Amsterdam
 Magazijn geopend 9-6 uur. Telefoon N. 8321

Goud Heeren Anker Remontoir f 40.-
 prima uurwerk.
ARM BAND HORLOGES.
 GROOTSTE SORTERING. LAAGSTE PRIJZEN.
J. A. J. REMMERS, Prinsestraat 73a 's-Gravenhage....

Spiegelfabriek en Kunsthandel. — Ecadrements in alle genres. — Speciale Inrichting voor Vergulden.
PH. DE VOGEL
 OOSTERSTRAAT 45 - Tel. 365 - GRONINGEN
 Kunstzaal met doorlopende Tentoonstelling van Schilderijen, Etsen en Gravures.

Vereeniging OOST en WEST.
 Afdeling 'S-GRAVENHAGE.

Aan het Bureau **Laan van Meerdervoort 187**, zijn van 10-12 en van 2-4 uur (uitgezonderd Zaterdagmiddags) inlichtingen te bekomen omtrent de volgende personen die werk zoeken voor:

Muziek- en Zanglessen.	Lessen in Machineschrijven en Stenografie.
Teeken- en Schilderlessen.	Dame als Hoofd — of hulp in de huishouding.
Lessen in moderne talen.	Kinderjuffrouw in Indië.
Fransche-, Duitsche-, Engelsche- en Italiaansche Conversatielessen.	Indische massage en manicure, uitsluitend voor Dames en kinderen.
Opleiding admissie examen H. B. S. en Gymnasium.	Zweedsche gymnastiek, Heilgymnastiek, enz., uitsluitend voor Dames en Kinderen.
Schrijf-, Kopiër- en Vertaalwerk.	

Deze inlichtingen zijn ook te verkrijgen op schriftelijke aanvraag bij den Secretaris der Commissie voor hulp aan werkzoekenden, den heer J. A. SOETENS, **Bujs Ballotstraat 15**.
 Aan bovengenoemd adres zijn ook inlichtingen te bekomen omtrent Families, die zich belasten met de opvoeding van kinderen, omtrent hotels, pensions, inrichting, medische hulp, onderwijs, enz.
 Indische Dienstboden kunnen zich aangeven in **Laan van Meerdervoort 187** voor eene verandering van dienst, of een dienst bij een naar Indië terugkeerende familie, hetzij schriftelijk of mondeling; voor eene voorloopige opname tot het tijdstip van weder in dienst treden bestaat geen gelegenheid.

OPGAVE van Leden der Vereeniging „Oost en West”, die zich beschikbaar stellen voor het geven van privaattlessen in Indische talen.

- A. H. J. G. WALBEEHM, Hooge Rijndijk 55, Leiden. — Javaansch. — Maleisch.
 Mr. E. RIJKE, Witte Singel 46, Leiden. — Javaansch. — Maleisch. — Madoereesch.
 S. TAGOR, Inl. Veearts, Korte Jansstr. 19, Utrecht. — Maleisch. — Battaksch.
 IBRAHIM GELAR DATOEK TAN MALAKA, Gooilandsche weg 6, Bussum. — Maleisch. (Nadere informaties Ned.-Ind. Onderwijs- en Studiekas, Rokin 84, Amsterdam).
 P. DE HAAN, Gep. N.-I. Onderwijzer, Leraar Handelsschool, Valkenboschkade 518, Den Haag. — Maleisch. — Land- en Volkenkunde.
 J. J. F. SCHREUEL, Gepens.-Assistent-Resident, van Imhoffstraat 25, Den Haag. — Maleische taal- en letterkunde.

LEDEN, die in deze opgave opgenomen wenschen te worden, kunnen zich opgeven aan den Secretaris der Vereeniging, Heulstraat 17, 's-Gravenhage.

** Bij het INFORMATIE-BUREAU van de Vereeniging „Oost en West”, Heulstraat 17, Den Haag, zijn de navolgende werkjes verkrijgbaar:

- a. Een Boekje over onze Oost voor hen, die er niet geweest zijn, door J. H. en H. B.
 Prijs: 1 exemplaar f 0.10, porto f 0.01; 50 ex. f 2.80,
 voor Departementen en Leden der „Maatschappij tot Nut van het Algemeen” f 2.20 per 50 ex., plus 25 cent voor frankkosten.
- b. Onze Oost II. Iets over den Inlander en zijn Zieleleven, door T. J. BEZEMER.
 Prijs: 1 exemplaar 5 cent, porto f 0.01; 50 ex. f 2.—;
 voor Departementen en Leden der „Maatschappij tot Nut van het Algemeen” f 1.55 per 50 ex., plus 25 cent voor frankkosten.

** Bij het INFORMATIE-BUREAU van de Vereeniging „Oost en West”, Heulstraat 17, de Firma MARTINUS NIJHOFF, Lange Voorhout 9, Den Haag, en andere Boekhandelaren zijn verkrijgbaar:

- a. Onze West: **De Kolonie Suriname**, door REMAN IRUS (FRED. OUDSCHANS DENTZ);
 b. **De Kolonie Curaçao**, door M. VICTOR ZWIJSEN, Oud-Rector van het Colégio „Santo Tomás” te Curaçao.
 Prijs per exemplaar f 0.25 en f 0.03 frankkosten
- b. Staats- en partic. betrekkingen in onze Overzeesche Bezittingen; Werkkring en Vooruitzichten.
- I. De Bestuursambtenaren in Nederl.-Indië. (2de, geheel omgewerkte druk met 8 foto's).
 Prijs: f 0.75 per exemplaar en f 0.03 frankkosten
- II. De Geëmployeerde bij de Javasuiker-Industrie. (2de, verbeterde druk).
 Prijs: f 0.25 per exemplaar en f 0.02 frankkosten.
- III. De Rechterlijke Ambtenaar in Nederlandsch-Indië.
 Prijs: f 0.15 per exemplaar en f 0.01 frankkosten.
- IV. De Ingenieur in Nederlandsch-Indië.
 Prijs: f 0.40 per exemplaar en f 0.03 frankkosten.
- V. De Ambtenaar bij het Boschwezen in Nederlandsch-Indië.
 Prijs: f 0.20 per exemplaar en f 0.02 frankkosten.
- VI. De Ambtenaar bij het Onderwijs in Nederlandsch-Indië. (2de verbeterde druk).
 Prijs: f 0.25 per exemplaar en f 0.03 frankkosten.
- VII. De Vooruitzichten van den Nederlandschen arts in Nederlandsch-Indië.
 Prijs: f 0.25 per exemplaar en f 0.03 frankkosten.
- VIII. De Ambtenaar bij den dienst der in- en uitvoerrechten en accijnzen in N.-Indië.
 Prijs: f 0.20 per exemplaar en f 0.02 frankkosten.
- IX. De Ambtenaar bij de Gouvernements-Marine in Nederl.-Indië. (2de verb. druk).
 Prijs: f 0.20 per exemplaar en f 0.02 frankkosten.
- X. De Ambtenaar bij den Post-, Telegraaf- en Telefoon dienst in Nederlandsch-Indië.
 Prijs: f 0.25 per exemplaar en f 0.03 frankkosten.
- XI. De Geëmployeerde bij de Rubber-(caoutchouc) cultuur en bij eenige Bergcultures in Nederl.-Indië.
 Prijs: f 0.40 per exemplaar en f 0.02 frankkosten.

N.B. Beleeft verzoek bij bestelling het kostende vooral per postwissel of in postzegels toe te zenden aan het Informatie-Bureau, Heulstraat 17, te 's-Gravenhage.

J. M. van KEMPEN & ZONEN
 Kon. Ned. Fabriek van Gouden en Zilveren Werken.
 VOORSCHOTEN.
 FILIALEN te Weltevreden, Rijswijk 17;
 's-Gravenhage, Plaats 2; Rotterdam, Hoofdsteeg 26;
 Utrecht, Choorstraat 32; Middelburg, Lange Delft 138.

J. BRAND
 Tailleur pour Dames.
Fourrures - Amazones
 LA HAYE,
 26 Papestraat - Téléph. Interc. 5599.

J. F. A. FESEVUR
 Militair- en Burgerkleedermaker.
 Sarphatistr. 27 - Amsterdam
 Telefoon NOORD 1907.

Uitrustingen voor Oost- en West-Indië

Vleugels, Piano's
Kunstspel-Piano's, Orgels
 Verhuur PIANO's van f 15.- p. mnd of f 50.- p. j. af.
 VLEUGELS „ 18.- „ „ „ 180.- „ „
 REPARATIE - STEMMEN - RUIL.
 Afdeling Gebruikte Instrumenten.
 Speciale Inrichting voor het gereedmaken voor de TROPEN.
GOOSEN & SWAGERMAN
 DEN HAAG - BOEKHORSTSTRAAT 149

P. F. VAN ROOIJ,
 Telefoon 276 - BREDA - Ginnekenstraat 149
 GROOTE SORTERING IN
 Reiskoffers, Portemonnaie's,
 Sigarenkokers, Damestasschen, Portefeuelles
 Akientasschen.

Joaillerie Artistique
 J. STELTMAN
 BIJOUTIER - ZILVERSMID
 Noordeinde 42a - Telef. H 8902
 'S-GRAVENHAGE
 Uitsluitend Artistieke Modellen in
 Bijoux en hand-zilvermeedwerk
 Lees de gunstige persbeoordeelingen in de verschillende Dag- en Weekbladen.

MEUBELLEN
 Artistieke ontwerpen
J. P. STRIJBOS
 (Leeraar school voor Kunstnijverheid)
 BEGROOTINGEN ZONDER VERBINDING
N. KUIPER
 Ridderstraat 28 - Haarlem - Telefoon 3017

Maison de Bonneterie

Leverancier van H. M. de Koningin.

Leverancier van H. M. de Koningin.

DEN HAAG, Buitenhof-Groenmarkt.

AMSTERDAM, Kalverstraat-Rokin

Grootst gesorteerde Magazijnen van Elegante Dames- en Kinderconfectie.

J. FONDERIE Jr. Kort Achterom No. 17, (achter de Veenestr.) 's Gravenhage, Tel. 6102. - Gevestigd sedert Ao 1839.

Specialiteit in: **STAALWAREN.**

Groote sortering in **TAFEL- en DESSERTMESSEN**
ZAKMESSEN, SCHEERMESSEN,
SCHEERAPPARATEN **SCHAREN.**

G. J. Hilbrink
Heeren en Dames
Kleermakers.

Eerste Rangshuis
's-Gravenhage

Daendelsstraat 8.

Lid der N.V. Vereenigde
Nederlandsche Kleermakerijen.

J. P. FLECK - Utrecht
Lijnmarkt 19 - Intercomm. Telefoon 1078

COMPLETE WONINGRICHTINGEN
Behangerij Stoffeerdery
... Matrassen en Beddenfabriek

ALLE SOORTEN DEKENS MOTZUIVERING

Magasin de Nouveautés
voorheen **GEBR. LEVY**
— APeldoorn —

Dames- en Kinder-Confectie
..... Mode-Artikelen.....

Piano's, Orgels, Vleugels, Auto-piano's

PIANO's in huur f 6.— per maand,
desgewenscht in huurkoop, bij

L. C. JACOBI, vth. Chef Firma J. F. CUYPERS,
Regentesselaan 123, bij Reg-pl. **Tel. H. 1400**
's-Gravenhage.

STEMMEN - VERHUREN - REPAREREEN

Manicure. Postiche d'Art. Face Massage.
COIFFEUR MODERNE

PIERRE MATVELD
voorh. E. LETITRE.

Parfumeries françaises et anglaises.
Articles de Toilette en tous genres.

Spécialité de la Maison
„LA SUBLIME” EUCAL RASPARFAIT.
Crème Venus. - Eau de Cologne Russe.

Eau de Cologne 1813.
Essences. Poudre de riz. Anti Moustique.

PASSAGE 13 - TELEPHOON 1806. - LA HAYE.

LEVENSVZERKERING
LUFRENTEN
ONGEVALLLENVERZEKERING
COLLECTIEVE
ZIEKTEVERZEKERING

**LEVENSVZERKERING-MAATSCHAPPIJ
DE NEDERLANDEN**

A. SCHRÖDER & Co.
Groenmarkt.

WINTER }
STOFFEN
PEIGNOIRS
BLOUSES
KINDERJURKEN
KINDERMANTELS
ONDERGOEDEREN } **WINTER**

WIE er op gesteld is, solide nette,
goed opvallende

KANTOORBOEKEN
te gebruiken, bestelle dezelve bij de N.V.
BOEKDRUKKERIJ VOORH. FIRMA T. C. B.
TEN HAGEN, Den Haag.

Solide bewerking. Billijke prijzen.

Stoomvaart-Maatschappij „NEDERLAND”
AMSTERDAM.

Tijdelijke Passagiersdienst
Java-San Francisco vice versa
via Singapore, Manilla, Hongkong, Nagasaki en Honolulu.

Koninklijke Paketvaart-Maatschappij.

Geregelde mail-, passagiers- en
vrachtgoederendienst

tusschen de havens in den Nederlandsch-Indischen
Archipel, in verbinding met Singapore, Penang en
Australië.

Uitvoerige dienstregelingen zijn verkrijgbaar bij
de Directiën te Amsterdam en te Batavia.

C. HOYNG,
Spuistraat 20-22 Den Haag.
AMSTERDAM - UTRECHT.

Onze Geillustreerde Catalogus is een
uitstekende handleiding om zich op
huishoudelijk gebied in te richten.

TAFELSERVIEZEN, GLASWERK, LEPELS
VORKEN, MESSEN, GASOLINELAMPEN.

Prijscourant gratis.

HOFLEVERANCIERS.

Wed. H. RAHDER & ZONN
Wijnhandelaren

Filiaal: 's-Gravenhage
Kortenaerkade 8, Tel. H. 3493.

Hoofdkantoor: AMSTERDAM
Binnenkant 25, Intere. Tel. 389.

Filiaal: Arnhem
Nieuwe Plein 15, Tel. 280.

Prijscouranten worden
op aanvraag gaarne toegezonden.

Voor Export speciale conditiën.

Verhuizen - Meubels bewaren

E. J. VAN SCHAICK

Boothstraat Utrecht

Holland-Canada Hypotheekbank
Directie: Mr. J. D. P. TEN BOSCH te Den Haag en J. G. COSTER te Winnipeg.

5 pCt. en 6 pCt. PANDBRIEVEN
Uitstaand bedrag Pandbrieven ongeveer f 22.000.000.